

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ**

**Використання інтерактивного середовища в логокорекційній
роботі з дітьми дошкільного віку**

Кваліфікаційна робота (проєкт)

на здобуття ступеня вищої освіти “магістр”

Виконав: студентка 2 курсу 291-м групи
Спеціальності 016 Спеціальна освіта
Спеціалізації 016.01 Логопедія
Освітньо-професійної (наукової)
програми Логопедія
Гречана Дарина Сергіївна

Керівник канд. пед.наук, доцентка
Кабельнікова Н.В.

Рецензентка: к. пед. н., доцентка кафедри
логопедії Сумського державного педагогічного
університету імені А.С. Макаренка
Ласточкина О.В.

Івано-Фраківськ, 2024

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	4
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНОГО СЕРЕДОВИЩА В ЛОГОКОРЕКЦІЙНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	9
1.1. Інтерактивне середовище як складова освітнього процесу	9
1.2. Сучасні підходи до створення інтерактивного середовища засобами комп'ютерних технологій	13
1.3. Психолого-педагогічна характеристика дошкільників із загальним недорозвитком мовлення	17
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНОГО СЕРЕДОВИЩА В ЛОГОКОРЕКЦІЙНІЙ РОБОТІ З ДОШКІЛЬНИКАМИ ..	22
2.1. Організація експериментального дослідження психомовленнєвої сфери старших дошкільників із загальним недорозвитком мовлення	22
2.1.1. Характеристика вибірки дітей, охоплених експериментальною роботою	22
2.1.2. Методика дослідження вербальних та невербальних функцій у старших дошкільників із недорозвитком мовлення	24
2.1.3. Результати констатувального дослідження	30
2.2. Організаційно-педагогічні умови використання ІКТ як засобу створення інтерактивного середовища у логопедичній роботі з дітьми дошкільного віку	40
2.3. Система використання ІКТ як засобу створення інтерактивного середовища у логопедичній роботі з дітьми старшого дошкільного віку	42
2.4. Перевірка ефективності використання ІКТ в логопедичній роботі з дітьми дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення	49
ВИСНОВКИ	57
ДОДАТКИ	65
Додаток А. Гігієнічні вимоги до застосування комп'ютерів у роботі з дітьми дошкільного віку	65
Додаток Б. Вимоги до проведення корекційних занять з використанням комп'ютерних технологій	69
Додаток В. Санітарно-гігієнічні вимоги до часу перебування дітей дошкільного віку за комп'ютером	74

Додаток Г. Конспект фронтального заняття з розвитку лексико-граматичної сторони мовлення з використанням ІКТ	76
Додаток Д. Конспект підгрупового лексико-граматичного заняття з використанням ІКТ	80

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ЗДО – заклад дошкільної освіти

ЗНМ – загальний недорозвиток мовлення

ІКТ – інформаційно-комунікаційні технології

ЕГ – експериментальна група

КГ – контрольна група

ВСТУП

Актуальність дослідження. XXI століття характеризується стрімким впровадженням новітніх технологій, інформатизації сучасного суспільства. Комп'ютерні засоби стали необхідним важливим атрибутом не тільки професійної діяльності дорослих, а й обов'язковим засобом розвитку та навчання дітей. Застосування комп'ютера в освітньому процесі набуло безсумнівної актуальності під час організації дистанційного навчання через пандемії коронавірусної інфекції та воєнного стану, впровадженого внаслідок повномасштабної російської агресії.

Відомо, що важливою умовою створення розвивального предметного середовища у закладі дошкільної освіти (ЗДО) є його варіативність, насиченість різноманітними засобами розвитку, навчання та виховання дошкільників. Особливого значення варіативність розвивального предметного середовища набуває під час організації корекційно-розвиткової роботи з дітьми із особливими освітніми потребами, зокрема порушеннями мовлення, коли в єдиному розвивальному просторі поєднують традиційні освітньо-корекційні засоби з сучасними комп'ютерними технологіями, що передбачає створення та впровадження інтерактивного середовища.

Органічне поєднання мультимедійних та інформаційних технологій з традиційними методами логокорекційної роботи, особливо у складних умовах організації освітньо-корекційного процесу з дітьми дошкільного віку в логопедичній групі, дозволяють значно підвищити ефективність корекційно-розвиткового втручання та якість підготовки дітей з порушеннями мовлення до навчання у закладі загальної середньої освіти.

Про важливість створення інтерактивного середовища у закладах освіти наголошували І.Башинська, О.Зубова, Г.Іваненко, А.Кушнір, В.Ніколаєва, М. Simonson, А. Thompson та ін; доцільність впровадження його у спеціальній освіті, зокрема з дітьми з порушеннями мовлення, підтверджено у дослідженнях Є.Вреневої, С.Гончаренко, В.Засенка,

О.Качуровської, О.Ласточкиної, М.Шеремет, О.Чекан та ін. Науковці зазначають, що використання інформаційних технологій у створенні інтерактивного середовища у логопедичній групі ЗДО сприяють підвищенню якості логокорекційного процесу, стимуляції мотивації дошкільників з порушеннями мовлення до корекційного навчання, скороченню термінів корекційного впливу та активізації розвитку як мовленнєвих, так і немовленнєвих процесів.

В останні роки збільшується кількість дошкільників із загальним недорозвитком мовлення (ЗНМ), у яких порушення формування всіх компонентів мовленнєвої функції поєднуються з вираженими вторинними відхиленнями у розвитку пізнавальної діяльності та психічних процесів, а також наявністю у зазначеної категорії дітей коморбідних станів. У більшості дошкільників із тотальним недорозвитком мовленнєвої функції спостерігаються порушення у розвитку сприйняття, пам'яті, уваги, мислення. У різному ступені виявляється несформованість моторики, просторових уявлень, особливості прийому та обробки інформації, зниження пізнавального інтересу, що загалом негативно відбивається на становленні особистості дитини та її соціалізації.

Зазначене вимагає пошуку ефективних засобів корекційно-розвиткової роботи, які б комплексно впливали як на мовленнєву, так і немовленнєву сферу зазначеної категорії дітей. Результатом цього пошуку є застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), що дозволяють засобами мультимедіа в доступній та цікавій ігровій формі організувати логокорекційне втручання. Це і зумовило вибір теми магістерського дослідження: **«Використання інтерактивного середовища в логокорекційній роботі з дітьми дошкільного віку»**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота виконана відповідно до науково-дослідної теми кафедри спеціальної освіти ХДУ «Зміст та технології навчання в системі

спеціальної освіти та інклюзивному освітньому середовищі» (0119U101727 від 22.11.2019.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити можливості використання інтерактивного середовища у логопедичній роботі з дітьми дошкільного віку.

Завдання дослідження:

1. Зробити аналіз загальнодидактичної та спеціальної літератури з проблеми дослідження.
2. Розкрити сучасний стан використання ІКТ в логопедичній роботі з дітьми дошкільного віку.
3. Виявити рівень сформованості вербальних та невербальних функцій у старших дошкільників із ЗНМ.
4. Виокремити організаційно-педагогічні умови використання ІКТ як засобу створення інтерактивного середовища в логопедичній роботі з дітьми дошкільного віку.
5. Розробити та апробувати систему використання ІКТ як засобу створення інтерактивного середовища у логопедичній роботі з дітьми старшого дошкільного віку із ЗНМ та перевірити її ефективність.

Об'єкт дослідження – процес створення інтерактивного середовища в логопедичній групі ЗДО.

Предмет дослідження – ІКТ як засіб створення інтерактивного середовища в логопедичній роботі з дітьми старшого дошкільного віку із ЗНМ.

Методи дослідження: *теоретичні:* вивчення та аналіз психолого-педагогічних, нейропсихологічних наукових джерел для визначення стану і теоретичного обґрунтування проблеми дослідження; *емпіричні:* спостереження, педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний та контрольний), спрямований на виявлення рівня та особливостей сформованості мовленнєвих та немовленнєвих функцій у старших дошкільників із ЗНМ; *статистичні:* використання методів математичної

статистики з метою кількісної та якісної обробки результатів експериментальної роботи.

Елементи наукової новизни дослідження. Науково-теоретично *обґрунтовано* необхідність впровадження ІКТ в логопедичну роботу з дітьми дошкільного віку із ЗНМ для створення інтерактивного середовища; *уточнено* сутність понять: «інтерактивні технології», «інтерактивні засоби», «інтерактивне середовище», експериментальні дані про стан сформованості мовленнєвих та немовленнєвих функцій у старших дошкільників із ЗНМ; *подальшого розвитку* набули положення про доцільність поєднання до традиційних та інноваційних технологій (ІКТ) у створенні інтерактивного логопедичного середовища в спеціальній групі ЗДО.

Практичне значення дослідження. Одержані результати можуть бути використані для подальших досліджень із зазначеної проблематики, будуть корисними логопедам та вихователям логопедичних груп під час організації освітньо-корекційного процесу, здобувачам освітньої програми «Логопедія» у процесі написання наукових досліджень.

Апробація дослідження. Матеріали роботи представлено у публікації: Можливості використання інтерактивних технологій у логопедичній роботі з дітьми дошкільного віку. *Сучасні наукові дослідження в спеціальній та інклюзивній освіті*: збірка тез Студентської наукової конференції 23 травня 2024 року / за заг.ред. В.В. Ляшко. Івано-Франківськ, 2024. С.26-30.

Структура дослідження. Кваліфікаційна робота містить вступ, два розділи, висновки, список використаних джерел та додатки.

РОЗДІЛ 1

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНОГО СЕРЕДОВИЩА В ЛОГОКОРЕКЦІЙНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

1.1. Інтерактивне середовище як складова освітнього процесу

Сучасне суспільство неможливо уявити без інтерактивних технологій, особливо у сфері освіти. Ідея застосування технологій інтерактивного навчання виникла та здобула активного поширення ще з середини 1990-х років. Це було пов'язано з появою першого Web-браузера та початком стрімкого розвитку мережі Інтернет, тому часто інтерактивну технологію трактують як навчання із використанням комп'ютерних мереж та ресурсів Інтернету [1].

Погоджуючись з твердженням Л.Калуської [6], А. Король [13], О.Ласточкиної [15], М.Отрощенко [6] та ін., вважаємо, що комп'ютерні мережі та Інтернет є лише частиною інтерактивного навчання, але не його сутністю. Для підтвердження цієї думки проаналізуємо термінологію, щоб уточнити, що ми маємо на увазі під поняттям «інтерактивне середовище».

Термін «інтерактивний» позначає момент взаємодії, що містить або що знаходиться в режимі бесіди, діалогу з чимось (наприклад, комп'ютером) або будь-ким (людиною) [19]. Інтерактивний (англ. interactive – той, що взаємодіє) – діалоговий, що здійснює взаємодію між людиною та засобом масової інформації (інтерактивне телебачення, інтерактивне опитування) [16].

Дефініція «інтерактивність» запозичена з латинської мови від слова *interactio*, що означає: *inter* – «взаємний, між» і *action* – дія, тобто. «вид інформаційного обміну тих, хто навчається, з навколишнім інформаційним середовищем» [34].

Інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, під ас якого навчальний процес відбувається таким чином, що практично всі діти виявляються залученими до процесу пізнання, маючи можливість розуміти та рефлексувати з приводу того, що вони знають і про що розмірковують [27].

Інтерактивне навчання передбачає використання інтерактивних засобів.

Інтерактивні засоби навчання - це комп'ютерні та мультимедійні засоби, що дозволяють здійснити інтерактивну взаємодію учасників навчального процесу.

Існують різні класифікації інтерактивних засобів навчання. Ми зупинимося на розгляді груп за їх функціональним призначенням [27].

1. Навчальні – це навчальна інформація, що спрямовує навчання на основі наявних знань, індивідуальних можливостей та інтересів дітей.

2. Діагностичні – використовуються для визначення рівня підготовки та інтелекту дитини.

3. Інструментальні – призначені для конструювання програмних засобів, підготовки або генерування навчально-методичних матеріалів, створення сервісної надбудови.

4. Предметно-орієнтовані – використовуються для імітаційного моделювання історичного процесу та математичного моделювання.

5. Управлінські – призначені для керування діяльністю дітей під час виконання заданої роботи.

6. Адміністративні – застосовуються для автоматизації діловодства, для автоматизованого процесу організації навчання.

7. Ігрові – забезпечують різні види ігрової та навчально-ігрової діяльності [27].

Звертаючись до формулювання об'єкта нашого дослідження вважаємо доцільним уточнити також поняття «освітнє середовище» та «інтерактивне середовище» у ЗДО.

Під освітнім середовищем мається на увазі весь комплекс умов, які забезпечують розвиток дітей у закладі дошкільної освіти, зокрема і розвивальне предметно-просторове середовище, взаємодію між педагогами та дітьми, дидактичні засоби навчання. При цьому освітнє середовище набуває інтерактивний характер [29].

Науковці розробили різні концепції та підходи до формування освітнього середовища (С. Вершловський, .Г. Воронцова, А.Іванов, Г.Ковальов, А.Козирєв, Ю.Мануйлов, С.Тарасов та ін.).

Предметно-просторове середовище одна із складових освітнього середовища. Освітнє середовище ЗДО відноситься до складних, багатоаспектних педагогічних явищ, що характеризується не стільки кількісними, скільки якісними ознаками.

Під поняттям «інтерактивне середовище» розуміють середовище, що сприяє створенню умов для діалогу як однієї з форм пізнання. Інтерактивність середовища розкриває характер та ступінь взаємодії між педагогами та дітьми, формує між ними зворотний зв'язок [25].

Інтерактивне середовище забезпечує реалізацію діяльності на актуальному для дитини рівні та містить потенційну можливість подальшого розвитку діяльності, спираючись на механізми зони найближчого розвитку (за Л.Виготським).

Створенню інтерактивного середовища сприяють інформаційні технології, вони, як невід'ємна частина цілісного освітнього процесу, значно підвищують його ефективність.

Слід зазначити, що ІКТ у дошкільній освіті потрібно розглядати не як епізодичне явище, а як універсальну інформаційну систему, спрямовану на об'єднання різних напрямів освітнього процесу, їх збагачення та зміну.

Ресурси інтерактивного освітнього середовища можна умовно поділити на декілька груп:

- 1) предметні ресурси (меблі, ІКТ обладнання, дидактичні матеріали, ігри, іграшки та ін);

- 2) просторові ресурси (приміщення, ділянки, дитячі майданчики та ін);
- 3) організаційно-сміслові (циклограми діяльності, режими, розклади, моделі освітнього процесу тощо);
- 4) соціально-психологічні ресурси (учасники освітніх відносин) [20.]

У кожній групі зазначених ресурсів інтерактивного освітнього середовища можна виділити нагальні проблеми, пов'язані з використанням ІКТ. Опишемо їх.

Предметні ресурси: недоцільне розміщення ІКТ обладнання у групі; стаціонарність меблів не дозволяє видозмінювати простір; неповне використання функціональних можливостей обладнання (наприклад, інтерактивна дошка використовується як екран).

Просторові ресурси: розмір приміщень, наприклад, кабінетів фахівців, відповідає інтерактивним потребам освітнього процесу; відсутність мобільного ІКТ комплексу (устаткування, наприклад, інтерактивна приставка, планшет, ноутбук) для проведення заходів на свіжому повітрі.

Організаційно-сміслові ресурси: порушення санітарно-гігієнічних вимог щодо роботи з ІКТ обладнанням; відсутність контролю за доцільністю використання ІКТ у ЗДО.

Соціально-психологічні ресурси: неготовність педагогів до інтерактивної взаємодії; відсутність системи соціального партнерства; заміна «живого» спілкування віртуальним [29].

Не дивлячись на те, що наразі інтерактивне обладнання стало все активніше використовуватися у ЗДО, як засвідчує практика, виникає протиріччя: з одного боку, керівники ЗДО знаходять кошти та організують сучасне інформаційне середовище у закладі, а з іншого, - обладнання використовується недоцільно та не в повному обсязі. Крім того, ускладнює ситуацію неготовність педагогів до використання нового обладнання, їх недостатня цифрова грамотність, а також відсутність технічного супроводу. Процес змін вимагає створення та коригування необхідних умов підвищення інформаційної активності, професійного зростання та саморозвитку

управлінського та педагогічного персоналу ЗДО, всіх суб'єктів освітнього процесу [14].

Отже, інтерактивне середовище сучасного ЗДО, за умови його доцільної організації, сприяє розвитку у дітей пізнавальної активності та уяви, формуванню досвіду засвоєння засобів та способів пізнання та взаємодії з навколишнім світом, досвіду виникнення мотивів нових видів діяльності, накопичення досвіду емоційно-практичної взаємодії з дорослими та однолітками. Можливим є одночасне включення в активну ігрову, комунікативну, пізнавальну, продуктивну діяльність як окремих дітей, так і всіх дітей групи. Зазначені особливості інтерактивного середовища можна ефективно використовувати в логокорекційному процесі в умовах спеціальної групи ЗДО.

1.2. Сучасні підходи до створення інтерактивного середовища засобами комп'ютерних технологій

Проблема використання нових інформаційних технологій у логопедії в останні роки набула теоретичного та практичного значення. Освітньо-корекційний процес з дітьми дошкільного віку з порушеннями мовлення, як правило, є тривалим, вимагає багаторазового використання дидактичного матеріалу для закріплення сформованого мовленнєвого уміння, а отже, у дітей поступово зникає інтерес до логопедичних занять та починає виявлятися мовленнєвий негативізм. Навіть професійне застосування логопедом методики корекційного навчання призводить до уповільнення позитивної динаміки розвитку мовленнєвої функції у дітей і загалом, до зниження ефективності корекційно-розвиткової роботи. Усунути зазначені освітньо-корекційні втрати можливо за допомоги створення інтерактивного середовища в логопедичній групі ЗДО шляхом впровадження в корекційно-розвитковий процес сучасних комп'ютерних технологій [16].

На думку О. Качуровської [8], С. Кондукової [12], О. Чекан [19], добір комп'ютерних засобів логокорекційного навчання дітей з порушеннями

мовлення з урахуванням гігієнічних вимог, а також вікових, фізіологічних та індивідуальних особливостей дітей дошкільного віку не замінюють традиційних логопедичних занять, а лише доповнюють їх, збагачуючи освітньо-корекційний процес новими можливостями.

ІКТ в логопедичній роботі використовують як інтерактивне обладнання, що може включати все, від ноутбуків, планшетів, смартфонів до спеціалізованого програмного забезпечення, ігор та інтерактивних логопедичних комплексів, що включають цілий арсенал можливостей для розвитку мовлення, психічної та фізичної сфер дітей дошкільного віку [25].

В логопедичній роботі використовуються наступні інтерактивні інструменти:

1. *Планшети та програми до них.* Робота з планшетами добре розвиває усі пальці рук, оскільки дитина не використовує клавіатуру або мишу, а всі дії здійснює ніби олівцем або ручкою. Інтерактивні планшети дозволяють організувати роботу в підгрупах, а також спільну творчу діяльність. Для планшетів є безліч додатків, розроблених спеціально для логокорекційної роботи з дітьми різного віку. Ці програми спрямовані на корекцію й розвиток словникового запасу, граматичної будови мовлення, автоматизацію звуко-складової структури слів. Прикладом таких програм є: логопедичний тренажер «Дельфа-142.1», що використовується для корекції порушень голосу і звуковимови, розвитку мовлення та навчання грамоти, розвитку пам'яті, уваги, корекції емоційно-вольової сфери на індивідуальних і групових логопедичних та психологічних корекційно-розвиткових заняттях у ЗДО; навчально-програмний комплекс «Адаптація-Лого», спрямований на подолання мовленнєвих порушень; комп'ютерна програма «Zaikanie.net»; мовленнєві тренажери для автоматизації звуків; «Українська жестова абетка»; комплекс вправ «Самоучка»; комп'ютерні програми «Вундеркінд», «Вундеркінд з пелюшок»; комплекс «Живий звук»; слухомовленнєвий тренажер «Світ звуків», програма «Ігри для Тигри», створена для колекційної

роботи з дітьми старшого дошкільного та молодшого шкільного віку із загальним недорозвитком та ін. [16]

2. *Інтерактивні ігри.* Гра як провідна діяльність дітей дошкільного віку допомагає в доступній формі формувати у дітей мовленнєві процеси, сприяє розвитку різних форм сприйняття, уваги, пам'яті, мисленнєвих операцій [20].

3. *Програмне забезпечення для розпізнавання мовлення.* Його можна використовувати, щоб допомогти дітям тренувати своє мовлення та звуковимову. Цей тип програмного забезпечення може забезпечити миттєвий зворотний зв'язок, дозволяючи дітям з порушеннями мовлення виправляти свої помилки у режимі реального часу [14].

4. *Пристрої для додаткової та альтернативної комунікації* для дітей з тяжкими порушеннями мовлення, які мають труднощі з вербальним спілкуванням. Ці пристрої дозволяють таким дітям спілкуватися за допомогою картинок, символів та інших наочних посібників [27].

5. *Віртуальна реальність.* Технології віртуальної реальності можна використовувати для створення імерсивного та привабливого середовища в логопедичній роботі [27].

6. *Інтерактивна дошка.* Інтерактивна дошка – це великий сенсорний екран у вигляді білої дошки, що підключається до ноутбука з проектора. Можливості інтерактивної дошки дозволяють маніпулювати об'єктами на екрані, що сприяє включенню дітей з порушеннями мовлення в активну у пізнавально-дослідницьку, ігрову, комунікативну та іншу діяльність [25].

7. *Інтерактивний стіл.* Цей засіб є симбіозом інтерактивної поверхні, екрану та класичного столу і дозволяє в індивідуальній, підгруповій чи груповій формі одночасно виконувати корекційно-розвивальне завдання на одній поверхні. Діти спільно можуть виконувати різні інтерактивні завдання, конструювати, малювати, створювати власні презентації. Спеціальне програмне забезпечення дозволяє завантажувати та наповнювати власним освітньо-корекційним змістом програми інтерактивного столу, а також графіку та відео [25].

8. *Інтерактивна підлога.* Така підлога уявляє собою сучасну проєкційну установку, що дозволяє оживити підлогу будь-якого приміщення, перетворюючи її на інтерактивну поверхню. Дитина, яка знаходиться в зоні проєкції, своїм рухом починає самостійно впливати на об'єкти, що проєктуються. Таким чином, логопед може організувати інтерактивні освітньо-корекційні та розвивальні ігрові завдання з імітацією будь-якого простору, що відповідає поставленим завданням: поверхня землі у різні пори року, поверхня з числовими рядами, поверхня з картинками для звукового аналізу слів та багато інших матеріальних поверхонь [19].

9. *Інтерактивна пісочниця.* Це сучасний інструмент, призначений для повноцінного та різнобічного розвитку дітей. В ній провідну роль, як і у звичайній пісочниці, відіграє пісок, однак в інтерактивній пісочниці є сучасне оснащення та програмне забезпечення, що створює на піску ефект доповненої реальності. Застосування інтерактивної пісочниці у корекційно-розвитковій роботі з дітьми з порушеннями мовлення сприяє розвитку сприйняття кольорів, пізнавальної сфери, мовленнєвого розвитку, формуванню елементарних математичних уявлень, сенсорного розвитку, корекції моторних порушень, а також зняття емоційного напруження [19].

Використання ІКТ в логопедичній роботі сприяє:

- корекції недорозвиток мовлення, активізації вищих психічних функцій, моторної сфери;
- розвитку психофізичних функцій, що забезпечують готовність дітей з порушеннями мовлення до навчання (дрібна моторика пальців рук, оптико-просторові уявлення, просторове орієнтування, зорово-моторна координація);
- формуванню інтелектуальних операцій та особистісних компонентів пізнавальної діяльності (пізнавальної активності, самостійності, довільності та контролю);
- підвищенню мотивації діяльності дітей з порушеннями мовлення, попередження психічного напруження та інтелектуальної втоми [20].

Слід зазначити, що як і в застосуванні будь-якій технології використання ІКТ в логопедичному процесі з дітьми дошкільного віку має свої переваги та недоліки.

Серед позитивних моментів можна виділити наступні:

- пред'явлення інформації на екрані комп'ютера (планшета, панелі тощо) в ігровій формі викликає у дітей з порушеннями мовлення інтерес до корекційно-розвиткової роботи;
- залучення максимальної кількості аналізаторів: пропріоцептивного, зорового, слухового) залучає увагу дітей та сприяє кращому усвідомленню та запам'ятовуванню матеріалу;
- подання інформації в образній формі, доступній дошкільникам, які ще не володіють навичками читання та письма;
- можливість вирішувати проблемні завдання разом із казковими героями, комп'ютерними персонажами, що є стимулом для розвитку мовленнєвої та пізнавальної активності дітей.

Серед недоліків варто відмітити те, що тривале використання комп'ютерного засобу може призвести до сенсорної гіперстимуляції дошкільників, моторного перезбудження, а в ряді випадків – до психологічної залежності [16]. Для попередження зазначених станів необхідно суворо дотримуватися санітарно-гігієнічних вимог використання інтерактивних комп'ютерних пристроїв

Характеристика санітарно-гігієнічних вимог до використання ІКТ у роботі з дітьми дошкільного віку представлено у додатках А, Б, В.

1.3. Психолого-педагогічна характеристика дошкільників із загальним недорозвитком мовлення

Сучасна логопедія користується двома класифікаціями: клініко-педагогічною (клініко-психологічною) та психолого-педагогічною (лінгвістичною), які систематизують мовленнєві порушення за різними критеріями не враховуючи вікові особливості осіб з логопатологією [35].

Оскільки найбільшу категорію дітей дошкільного віку з порушеним мовленнєвим онтогенезом складають діти із загальним недорозвитком мовлення (за психолого-педагогічною класифікацією), зупинимося у цьому підрозділі на висвітленні особливостей розвитку мовленнєвої та немовленнєвої сфер саме у зазначеної групи дітей.

Діти із ЗНМ в традиційній логопедії – це діти зі збереженим слухом та інтелектом, у яких може спостерігатися варіативна симптоматика та різний рівень опанування мовленнєвою функцією, при цьому обов'язковим є наявність симптомів порушення розвитку всіх компонентів мовленнєвої системи та мовленнєвої діяльності [30].

Структура мовленнєвого порушення, з позиції психолінгвістики, у зазначеної категорії дітей характеризується тотальною несформованістю всіх підсистем функціональної системи мови та мовлення (О.Корнєв). Ступінь прояву мовно-мовленнєвого недорозвиток у дітей дошкільного віку може бути різним – від відсутності мовних засобів спілкування до парціальних проявів фонетичного, фонологічного, лексичного та граматичного недорозвиток [5].

Психолого-педагогічний підхід до вивчення дітей із ЗНМ дозволяє ранжувати цей вид мовленнєвого дизонтогенезу за рівнями.

ЗНМ I рівня. На цьому рівні дитина майже не володіє мовними засобами спілкування, мовленнєва активність низька. На фоні доступного розуміння мовлення на побутовому рівні, активний словник є вкрай обмежений. Він складається переважно з окремих лепітних слів, вигуків та звуконаслідувань, що характеризуються полісемантизмом. Діти активно користуються паравербальними засобами під час комунікації з дорослими та однолітками. На фоні відсутності повнозначних слів в активному словнику, діти не користуються засобами граматизації, до того ж майже не здатні на імпресивному рівні розрізняти граматичні форми. Фразове мовлення відсутнє. Звуковивимова дітей на цьому рівні мовленнєвого недорозвиток

має дифузний характер, здатність розрізняти фонemi – практично нульова [24].

ЗНМ II рівня. У дітей спостерігається збільшення активного словника, в якому переважає побутова номінативна та дієслівна лексика, іноді використовуються прикметники, окремі сполучники, прийменники та займенники. Діти проявляють мовленнєву активність. З'являється проста непоширена фраза, часто граматична. На фоні збільшення активного словника діти починають користуватися граматичними засобами, але при цьому припускаються численних аграматизмів (помилки узгодження слів за родами, числами; помилки словозміни; помилки словотворення). Імпресивне мовлення значно розвивається, однак розуміння деяких видо-родових категорій (професії, транспорт, тваринний світ та ін.) та дієслів, побудованих за допомоги різних граматичних засобів все ще залишається утрудненим. У звуковикові спостерігаються поліморфні порушення, складова структура слів – грубо порушена з тенденцією до редукції, перестановок складів. Фонематичні процеси несформовані на рівні розрізнення фонем [30].

ЗНМ III рівня. Дошкільники на цьому рівні володіють розгорнутим поширеним фразовим мовленням, роблять спроби до побудови складносурядних та складнопідрядних речень з елементами аграматизмів. В активному словнику дітей присутні всі частини мови, однак під час мовлення спостерігається неточне їх вживання за лексичним значенням. Граматичні засоби словотворення та словозміни засвоєні, але використовуються помилково (численні аграматизми). Особливі труднощі виникають під час зміни дієслів, утворенні прикметників від іменників. Як і раніше, відзначаються множинні аграматизми. Звуковимова характеризується більшою диференційованістю, але звуки середнього та пізнього онтогенезу замінюються, змішуються та спотворюються, що призводить до порушення у самостійному мовленні складової структури складних слів, при цьому в процесі відображеної по складам вимови, діти правильно відтворюють складову структуру. Імпресивне мовлення наближене до вікової норми [31].

ЗНМ IV рівня (Т.Філічева). Цей рівень виділено для позначення залишкових явищ мовленнєвого недорозвиток переважно в учнів перших класів. У дітей виявляються порушення вимови окремих звуків за різним типом, спостерігаються труднощі диференціації звуків за тонкими акустичними ознаками, звукового аналізу. Може спостерігатися загальна змазаність мовлення, порушення фонетичної наповненості слів залежно від швидкості мовлення, психоемоційного стану та мовленнєвого контексту. Під час побудови зв'язних висловлювань спостерігаються поодинокі аграматизми словотворення й словозміни. Особливі труднощі у дітей виникають у процесі породження зв'язних висловлювань, що засвідчує про неповноцінність у них операцій програмування та вибору лінгвістичних засобів [35]

Тотальне недорозвиток мовленнєвої функції у дітей дошкільного віку залежно від ступеня тяжкості прояву призводить до розвитку вторинних відхилень у формуванні сенсорної, інтелектуальної та афективно-вольової сфер. Взаємообумовленість між порушенням мовлення з іншими сторонами психічного розвитку зумовлює специфічні особливості розвитку мислення дошкільників із ЗНМ.

На фоні в цілому повноцінно сформованих передумов інтелектуальної діяльності (розумовими операціями), ці діти відстають у розвитку абстрактного, словесно-логічного мислення, і без спеціального навчання зі значними труднощами опановують операціями аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, класифікації, систематизації [26].

Таким чином, первинна логопатологія призводить до гальмування розвитку потенційно збережених інтелектуальних здібностей, перешкоджаючи формуванню вербального інтелекту.

Дошкільники із ЗНМ виявляють недостатню стійкість та розподілу уваги, особливо слухомовленнєвої. Також у них знижена вербальну пам'ять, знижена продуктивність запам'ятовування: діти не утримують у пам'яті складні завдання та послідовність їх виконання.

Спостерігається недостатня координація пальців рук, несформованість дрібної моторики. Недиференційованою виявляється м'яка моторика: дітям важко надати м'яку позу, переключитися з одного руху на інший. В тяжких випадках страждає загальна моторика, координація, точність та переключення рухів скелетної мускулатури.

В клінічній симптоматиці у дошкільників із ЗНМ часто спостерігаються церебрастенічний синдром, що характеризується підвищеною інертністю або навпаки – збудливістю, швидкою інтелектуальною виснажливістю, значними труднощами прикладання вольових зусиль, лабільністю настрою [30].

Слід зазначити, що діти із ЗНМ з вираженою психоневрологічною симптоматикою потребують диференційної діагностики із системним недорозвитком мовлення, що має вторинний характер і розвивається на фоні затримки психічного розвитку або олігофренії.

Отже, поліморфна симптоматика ЗНМ вимагає застосування таких підходів до логокорекційної роботи, щоб в оптимальні терміни були усунені як мовленнєві, так і немовленнєві прояви з метою профілактики більш серйозних ускладнень з боку психічних процесів, що стане перешкодою для засвоєння дитиною шкільною програмою. Одним із таких сучасних підходів, на нашу думку, є ІКТ.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНОГО СЕРЕДОВИЩА В ЛОГОКОРЕКЦІЙНІЙ РОБОТІ З ДОШКІЛЬНИКАМИ

2.1. Організація експериментального дослідження психомовленнєвої сфери старших дошкільників із загальним недорозиненням мовлення

В сучасному ЗДО для дітей з порушеннями мовлення використовуються спеціальні корекційно-розвиткові або адаптовані типові освітні програми (Ю.Рібцун [26], Л.Трофименко [31]), спрямовані на системний підхід до корекції мовлення та розвитку моторних функцій, психічних процесів, пізнавальної активності та інтересу за допомогою переважно засобів традиційного психолого-педагогічного впливу та епізодичним впровадженням інноваційних методів та прийомів. Авторами виділяються етапи, напрями роботи, пропонуються конкретні ігри, завдання та ігрові вправи.

2.1.1. Характеристика вибірки дітей, охоплених експериментальною роботою

Нами було зроблено припущення про те що, створення інтерактивного середовища під час реалізації логокорекційного процесу сприятиме підвищенню ефективності цієї роботи. Для підтвердження висунутого припущення нами було організовано експериментальне дослідження.

Мета експериментальної роботи – перевірити можливості використання ІКТ як засобу створення інтерактивного середовища у логопедичній роботі з дітьми старшого дошкільного віку із ЗНМ.

Завдання експериментального дослідження:

1. Виявити актуальний рівень сформованості мовленнєвих та немовленнєвих функцій у старших дошкільників із ЗНМ – констатувальний етап.

2. Добрати засоби ІКТ, розробити та апробувати методичні засади їх застосування для створення інтерактивного середовища у логопедичній роботі з старшими дошкільниками із ЗНМ – формувальний етап

3. Перевірити їх ефективність в логокорекційному процесі ЗДО – контрольний етап.

Експериментальне дослідження проводилося на базі в Одеського спеціального ЗДО № 193 компенсуючого типу для дітей з порушеннями мовлення. Вибірка реципієнтів складалася з 24 дитини старшого дошкільного віку, які зараховані до логопедичних груп для дітей із ЗНМ. Вік дітей коливався від 5,3 р. до 6 років. За гендерною ознакою 15 – хлопчиків та 9 дівчаток. На початку організації дослідної роботи ми дітей розподілили на дві групи – експериментальну та контрольну. Логопедичні висновки представлено у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

Характеристика вибірки дітей із ЗНМ за логопедичними висновками

Експериментальна група			Контрольна група		
№	Ім'я, вік	Логопедичний висновок	№	Ім'я, вік	Логопедичний висновок
1.	Мар'яна С., 5,4р.	ЗНМ III рівня	1.	Сашко Б., 5,5 р.	ЗНМ III рівня
2.	Марк В., 5,6р.	ЗНМ III рівня Стерта дизартрія	2.	Олівія С., 5,9р.	ЗНМ III рівня
3.	Мілана О., 5,6р.	ЗНМ III рівня	3.	Сашко І., 5,10 р.	ЗНМ III рівня Закрита ринофонія
4.	Іван Т., 5,9р.	ЗНМ III рівня	4.	Мирослава К., 5,7р.	ЗНМ III рівня
5.	Максим І., 5,10 р.	ЗНМ III рівня Відкрита ринолалія (постопераційна)	5.	Владислав З., 5,11р.	ЗНМ III рівня
6.	Іванна Д., 5,8р.	ЗНМ III рівня Дизартрія (псевдобульбарна)	6.	Артемій В., 5,3 р.	ЗНМ III рівня Артикуляційна диспраксія
7.	Ростислав О.,	ЗНМ III рівня	7.	Ельдар Г., 5,6 р.	ЗНМ III рівня

	5,7р.	Стерта дизартрія			Стерта дизартрія
8.	Андрій К., 5,5р.	ЗНМ III рівня Артикуляційна диспраксія	8.	Меланія Р., 5,10р.	ЗНМ III рівня Стерта дизартрія
9.	Олексій С., 5,10р.	ЗНМ III рівня Артикуляційна диспраксія	9.	Микита О., 5,11 р.	ЗНМ III рівня
10.	Катерина В., 5,3р.	ЗНМ III рівня	10	Олег, 5,11р.	ЗНМ III рівня
11.	Ольга Я., 5,11 р.	ЗНМ III рівня	11.	Варвара К., 5,6р.	ЗНМ III рівня
12	Віктор У., 5,7 р.	ЗНМ III рівня Невротичне заїкання	12	Єлізавета Т., 6,0р.	ЗНМ III рівня

2.1.2. Методика дослідження вербальних та невербальних функцій у старших дошкільників із недорозвитком мовлення

Метою констатувального експерименту було дослідження вербальних та невербальних функцій у старших дошкільників із ЗНМ. Для реалізації зазначеної мети нами було обрано методики.

Для дослідження вербальних функцій використано методики Н.Кабельнікової [7], А.Малярчук [18] та Л.Федорович [33].

Логопедичне обстеження традиційно було спрямовано на виявлення стану: фонематичних процесів; звуко-складової структури слів; словника; граматичної будови мовлення; зв'язного мовлення.

Для дослідження невербальних функцій обрано методики нейропсихологічного дослідження О.Лурія [22]. Вони були спрямовані на вивчення стану: моторики; зорового сприйняття; особливостей сформованості акустичного гнозису; слухомовленнєвої пам'яті; візуально-предметної пам'яті; процесів уваги.

Дослідження вербальних процесів

Обстеження рівня фонематичних процесів здійснювалося за наступними показниками: здатність впізнавати звук на фоні слова; вміння виокремлювати наголошений та ненаголошений голосний звук із слова;

вміння виокремлювати приголосний звук із слова; вміння визначати місце звуку у слові.

Вивчення звуко-складової структури слів відбувалося за показниками: вміння вимовляти правильно вимовляти звуки у словах; вміння відтворювати слова багатоскладні слова без та зі збігом приголосних.

Дослідження словника здійснювалося за показниками: володіння узагальнюючими словами; вміння підбирати слова, що позначають дії об'єкта; предметний словник; вміння підбирати прикметники.

Граматична будова мовлення досліджувалася за такими показниками, як: розуміння та використання просторових прийменників; вміння утворювати іменники множини в називному та родовому відмінках; сформованість вміння утворювати іменники зі зменшувально-пестливими суфіксами, дитинчат тварин, прикметників від іменників; сформованість уміння правильно вживати відмінкові форми іменників;

Обстеження зв'язного мовлення відбувалося за показниками: вміння застосовувати під час опису предметів (іграшок) слова, що позначають суттєві ознаки; сформованість здатності до зв'язного оповідального мовлення; вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, міркувати.

Нами розроблено критерії оцінювання виконання діагностичних завдань, спрямованих на вивчення вербальних функцій у дошкільників із ЗНМ. Кожне правильно виконане завдання оцінювалося 3 балами; виконання з помилкою, яку дитина самостійно може виправити із залученням уваги з боку експериментатора, - 2 балами; виконання з допомогою дорослого – 1 балом; неправильне виконання або відмова від виконання – 0 балів.

Кількісне оцінювання результатів логопедичного обстеження та відповідність їх рівням розвитку за визначеними показниками представлено у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

Кількісне оцінювання результатів вербальних процесів

Досліджувані показники	Рівні / макс.кількість балів		
	Високий	Середній	Низький
Фонематичні процеси	30	20	10
Звуко-складова структура слів	15	10	5
Словник	24	16	8
Граматична будова мовлення	36	24	12
Зв'язне мовлення	15	10	5

Нами було узагальнено рівні сформованості вербальних функцій у старших дошкільників із ЗНМ за визначеними критеріями та показниками.

Високий рівень – 100-120 балів. Характеризується здатністю дитини виділяти звук на фоні слова, вичленовувати наголошені та ненаголошені голосні та приголосні звуки із слова, встановлювати положення звука по відношенню до інших звуків у слові; дитина опанувала правильною вимовою всіх звуків (в ізольованій вимові), без труднощів вимовляє слова з складною складовою структурою; словниковий запас відрізняється різноманітністю за кількісним та якісним складом (узагальнені слова, слова-дії, слова-ознаки, слова предметного значення); володіє різними способами словотворення та словозміни, вживає прийменники; під час зв'язного описового та оповідального мовлення вміє застосовувати слова, що позначають суттєві ознаки предметів, вміє встановлювати та передавати причинно-наслідкову залежність, розмірковувати.

Середній рівень – 99-61 бал. Характеризується наявністю у дитини труднощів під час здійснення операцій фонематичного слуху (на рівні фонематичного аналізу); дитина опанувала правильною вимовою більшості звуків, зазнає труднощів у відтворенні слів зі складною складовою структурою, зокрема зі збігом приголосних (пропускає звук), можуть спостерігатися в окремих випадках перестановки складів; спостерігається

домінування в активному словнику слів, що позначають дії та предмети переважно з конкретним значенням, обмежене користування узагальнюючих слів та слів, що позначають ознаки предметів; граматична будова мовлення відзначається несформованістю операцій словотворення прикметників від іменників, труднощі під час утворення іменників з суфіксами пестливості, спостерігається неправильне вживання відмінкових форм іменників; під час зв'язного описового та оповідального мовлення виникають труднощі точного використання слів, відтворення суттєвих ознак об'єкту, дитина потребує допомоги дорослого у встановленні причинно-наслідкової залежності та навідних питань для розгортання міркування.

Низький рівень – 60 балів та менше. Характеризується несформованістю у дитини майже всіх фонематичних операцій; спостерігаються порушення вимови звуків середнього та пізнього онтогенезу, стійка редукція складової структури складних слів, перестановки складів у слові; активний словник відзначається бідністю з обмеженим використанням узагальнюючих слів, що позначають дії, ознаки предметів та їх властивостей, домінують слова побутового вжитку; грубо несформована граматична будова мовлення – дитина не опанувала операціями словотворення та словозміни, майже не використовує або не правильно використовує прийменники, припускається стійких помилок під час словозміни, узгодження закінчень слів за родами, числами, відмінками; грубо несформовано описове та оповідальне зв'язне мовлення – воно фрагментарне, з порушенням логіки, з використанням слів, які не точно описують предмет, відображають несуттєві його ознаки; встановити причинно-наслідкову залежність та розгорнути міркування дитина навіть за допомоги дорослого не здатна.

Дослідження невербальних процесів

Обстеження моторної сфери здійснювалося за показниками: праксис пози кисті руки; динамічний праксис кисті руки; конструктивний праксис; мимічний праксис; оральний праксис.

Вивчення стану предметного зорового сприйняття проводилося за показниками: впізнавання предметів за силуетами; впізнавання предметів за контурним зображенням; впізнавання фрагментарних зображень предметів; впізнавання зашумленого зображення предметів; впізнавання предметів, зображених накладено один на одній.

Дослідження стану сформованості акустичного гнозису відбувалося на основі сприйняття та розрізнення ритмів (відтворення за зразком).

Обстеження слухомовленнєвої уваги та пам'яті – повторення серії слів.

Вивчення предметної зорової уваги та пам'яті – запам'ятовування предметних картинок.

У процесі виконання старшими дошкільниками діагностичних завдань зверталася увага на здатність концентрувати та переключати увагу, прикладати вольове зусилля, наявність пізнавального інтересу; розумову працездатність; реакцію на правильно/неправильно виконане завдання; способи взаємодії з дорослим.

Нами розроблено критерії оцінювання виконання діагностичних завдань, спрямованих на вивчення невербальних функцій у дошкільників із ЗНМ:

3 бала – завдання виконано правильно, без помилок;

2 бали – завдання виконано з помилкою, яку дитина самостійно може виправити із залученням уваги з боку експериментатора;

1 бал – завдання виконано з допомогою дорослого;

0 балів - неправильне виконання або відмова від виконання завдання.

Кількісне оцінювання результатів логопедичного обстеження та відповідність їх рівням розвитку за визначеними показниками представлено у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3.

Кількісне оцінювання результатів обстеження невербальних функцій

Досліджувані показники	Рівні / макс.кількість балів		
	Високий	Середній	Низький
Моторний розвиток	21	14	7
Предметне зорове сприйняття	15	10	5
Акустичний гнозис	9	6	3
Слухомовленнєва увага та пам'ять	6	4	2
Предметна зорова увага та пам'ять	6	4	2
Всього:	57	38	19

Нами було узагальнено рівні сформованості невербальних функцій у старших дошкільників із ЗНМ за визначеними критеріями та показниками.

Високий рівень – 42-57 балів. Дитина демонструє сформованість праксису пози кисті рук, динамічного праксису кисті рук, конструктивного праксису, мімічного та орального праксису: точно координовано виконує необхідні рухи, дотримується програми рухів; впізнає предмети в ускладнених умовах (силуетне, контурне, зашумлене, фрагментарне зображення); точно відтворює заданий ритм; вільно запам'ятовує серію слів, сприйнятих на слух; здатна довільно запам'ятовувати ряд зображених предметів, виявляючи стійкість уваги.

Середній рівень – 29-41 балів. Дитина демонструє недостатню сформованість праксису пози кисті рук, динамічного праксису кисті рук, конструктивного праксису, мімічного та орального праксису: труднощі виконання точних диференційованих рухів, помилки в послідовності виконання серії рухів; з помилками впізнає предмети в ускладнених умовах (силуетне, контурне, зашумлене, фрагментарне зображення); припускається окремих помилок у процесі відтворення заданого ритму; під час

запам'ятовування серії слів, сприйнятих на слух, пропускає слово або переставляє; під час запам'ятовування зображених трьох предметів здатна назвати два, демонструє труднощі концентрації уваги.

Низький рівень – 0-28 балів. Дошкільник із ЗНМ зазнає значних труднощів у процесі виконання більшості завдань. Демонструє яскраво виражену несформованість рухової сфери, всіх видів праксису: кінестетичного, динамічного, конструктивного (не може надати необхідну позу за зоровим зразком, труднощі переключення рухів, відтворення серії рухів, порушення їх координації, точності та диференційованості); виявляє неповноцінність предметного зорового сприйняття (не впізнають неповні зображення предметів; не впізнають предмети в умовах зашумлення; не впізнають предмети в умовах накладання); виявляється груба несформованість акустичного гнозису (припускаються значних помилок під час відтворення ритму або взагалі повна нездатність передати ритмічний ряд); слухомовленнєва та зорова пам'ять характеризується недостатнім обсягом (дитина може відтворити один елемент із 3-х під час запам'ятовування); увага нестійка, інертність переключення уваги.

2.1.3. Результати констатувального дослідження

Після проведення діагностичних методик нами було здійснено аналіз одержаних результатів.

Кількісні показники рівнів сформованості вербальних процесів у старших дошкільників із ЗНМ експериментальної та контрольної груп представлено у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4.

**Кількісні показники рівнів сформованості вербальних процесів у
старших дошкільників із ЗНМ (у %)**

Досліджувані показники	Рівні					
	Високий		Середній		Низький	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Фонематичні процеси	-	-	58,3	50,0	41,7	50,0
Звуко-складова структура слів	-	-	33,3	46,1	66,7	53,9
Словник	-	8,3	50,0	50	50,0	41,7
Граматична будова мовлення	-	-	25	33,3	75	66,7
Зв'язне мовлення	-	-	16,6	25,0	83,4	75,0

Нами встановлено, що мовленнєві процеси розвинуті у дітей експериментальної та контрольної груп переважно на середньому та низькому рівні.

Так, фонематичний розвиток у 58,3% дошкільників із ЗНМ ЕГ та у 50% дітей КГ відповідає середньому рівню: діти із ЗНМ припускалися значну частину помилок під час здійснення звукового аналізу (виділення звука із слова, визначення місце розташування звука по відношенню до інших звуків у слові) та в меншому ступені помилки на диференціацію звуків. Низький рівень встановлено у 41,7% дітей із ЗНМ ЕГ та 50% дошкільників КГ: діти однаково з труднощами виконували завдання на звуковий аналіз та диференціацію звуків; завдання на визначення місце розташування звука по відношенню до інших звуків у слові для більшості дошкільників із ЗНМ ЕК та КГ було недоступним.

Розвиток звуко-складової структури слів у 33,4% дітей ЕГ та 46,1% дошкільників із ЗНМ КГ відповідає середньому рівню: зазначена категорія дітей характеризувалася порушеннями вимови звуків середнього та пізнього онтогенезу за типом заміни, змішування та спотвореної вимови у

самостійному мовленні, при цьому діти ізольовано звуки вимовляли правильно; виявлено порушення складової структури слів у вигляді пропуску звуку під час збігу приголосних, перестановки складів, рідше – пропуску складу. У 66,7% дітей ЕГ та 53,9% старших дошкільників із ЗНМ КГ рівень звуко-складової структури слів відповідав низькому: у дошкільників виявлено поліморфне порушення звуковимови, вони не здатні правильно вимовляти звуки середнього та пізнього онтогенезу як в самостійному мовленні, так і в ізольованій вимові; у них грубо порушена складова структура слів – пропуски складів, їх перестановки, іноді додавання звуків (голосних для утворення відкритого складу).

Словниковий запас у 8,3% старших дошкільників із ЗНМ КГ відповідав високому рівню. У дітей із ЗНМ ЕГ високого рівня за цим показником не виявлено.

Середній рівень сформованості активного словника виявлено у 50% старших дошкільників із ЗНМ ЕГ та КГ: в активному словнику у дітей переважають слова, що позначають дії та предмети переважно з конкретним значенням, вони за допомогою дорослого могли назвати узагальнюючі слова, якими позначають видо-родові категорії та слова, що позначають ознаки предметів, особливо це стосувалося назви кольорів.

Низький рівень розвитку активного словника виявлено у 50% дітей із ЗНМ ЕГ та 41,7% старших дошкільників із ЗНМ КГ: активний словник цих дітей характеризується бідністю, вони не могли підібрати узагальнюючі слова, а також слова, що позначають дії, ознаки предметів та їх властивостей, надаючи перевагу словам побутового вжитку.

Найгірші показники старші дошкільники із ЗНМ показали під час вивчення граматичної будови мовлення та зв'язного мовлення.

Так, середній рівень розвитку граматичної будови мовлення продемонстрували 25% дітей із ЗНМ ЕГ та 33,3% старших дошкільників із ЗНМ КГ: у зазначеної групи дітей виявилася несформованість операцій словотворення, особливо прикметників від іменників, труднощі під час

утворення іменників з суфіксами пестливості, вони припускалися численних аграматизмів у вигляді неправильного вживання відмінкових форм іменників, прикметників.

Низький рівень сформованості граматичної будови мовлення виявлено у 75% дітей із ЗНМ ЕГ та 66,7% старших дошкільників із ЗНМ КГ: у зазначеної групи дітей грубо несформовані операції словотворення та словозміни, вони майже не використовують або не правильно використовують прийменники, припускалися стійкі помилки під час словозміни, узгодження закінчень слів за родами, числами, відмінками.

Під час дослідження зв'язного мовлення виявлено, що середній рівень продемонстрували лише 16,6% дітей із ЗНМ ЕГ та 25% старших дошкільників із ЗНМ КГ: під час зв'язного описового та оповідального мовлення діти цієї групи значно утруднювалися у точному вживанні слів, припускалися парафазій, за допомоги навідних питань дорослого були затні добрати необхідне слово для відтворення суттєвих ознак предмета, так само для встановленні причинно-наслідкової залежності та розгортання міркування ці діти потребували допомоги дорослого (надання алгоритму).

Низький рівень розвитку зв'язного мовлення виявлено у 83,4% дітей із ЗНМ ЕГ та 75% старших дошкільників із ЗНМ КГ: у дітей грубо несформовано описове та оповідальне зв'язне мовлення – воно характеризувалося фрагментарністю, порушенням логіки викладення, діти використовували слова, які не точно описували предмет, відображаючи його несуттєві ознаки; діти навіть за допомоги дорослого не могли встановити причинно-наслідкову залежність та розгорнути міркування, обмежуючись однослівними відповідями.

За одержаними кількісними даними відповідно визначених показників логопедичного обстеження нам було встановлено загальні рівні розвитку вербальних процесів у старших дошкільників із ЗНМ (Рис. 2.1.)

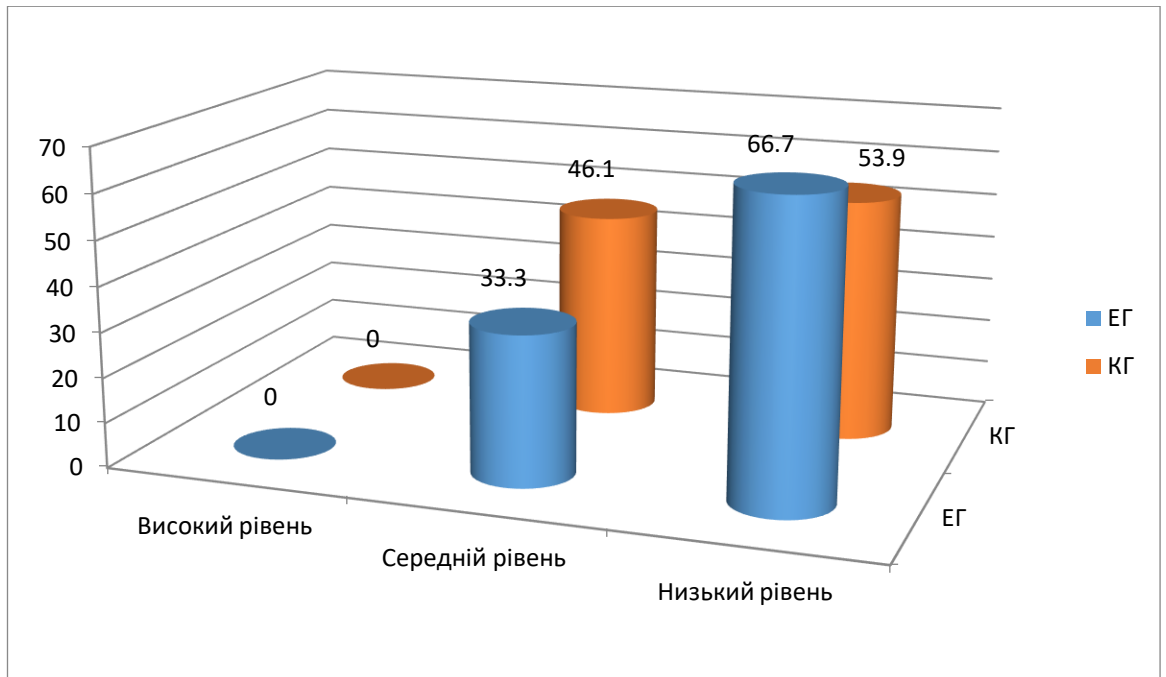

Рис. 2.1. Кількісні показники рівнів сформованості вербальних процесів у старших дошкільників із ЗНМ (у %)

Так, високий рівень сформованості вербальних процесів не виявлено в жодної дитини із ЗНМ EG та KG, середній продемонстрували 33,3% дітей EG та 41,6% старших дошкільників із ЗНМ KG, низький – 67,7% дітей EG та 53,9% дошкільників із ЗНМ KG.

Отже, для старших дошкільників із ЗНМ загалом характерним є переважно середній та низький рівень розвитку вербальних функцій.

Далі нами було проаналізовано результати дослідження невербальних процесів у старших дошкільників із ЗНМ. Кількісні показники представлено у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5.

Кількісні показники рівнів сформованості невербальних функцій у старших дошкільників із ЗНМ (у %)

Досліджувані показники	Рівні					
	Високий		Середній		Низький	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Моторний розвиток	8,3	16,7	58,4	50,0	33,3	33,3
Предметне зорове сприйняття	25,0	33,3	50,0	41,7	25,0	25,0
Акустичний гнозис	8,3	8,3	41,7	50,0	50,0	41,7
Слухомовленнєва увага та пам'ять	8,3	16,6	33,4	41,7	58,3	41,7
Предметна зорова увага та пам'ять	25,0	25,0	50,0	50,0	25,0	25,0

Встановлено, що у 8,3% дітей ЕГ та 16,7% старших дошкільників із ЗНМ моторний розвиток відповідає високому рівню. У цих дітей виявлено окремі труднощі кінестетичного та динамічного артикуляційного праксису та відтворення програми рухів. Діти правильно виконували завдання після повторної спроби.

Середній рівень продемонстрували 58,4% дітей із ЗНМ ЕГ та 50% старших дошкільників із ЗНМ КГ: діти припускалися помилок під час виконання завдань на праксис пози кисті рук, динамічний праксис кисті рук, конструктивний праксис, мімічний та оральний праксис, їх рухи були неточні та недиференційовані, спостерігалися помилки у відтворенні послідовності серії рухів – пропуск елементів, порушення їх послідовності.

Низький рівень моторного розвитку виявлено у 33,3% дітей із ЗНМ ЕГ та КГ: діти виявили яскраво виражену несформованість рухової сфери, всіх видів праксису: кінестетичного, динамічного, конструктивного; не могли надати необхідну позу за зоровим зразком, виявляли труднощі переключення рухів, порушували кількість та послідовність елементів в серії рухів; під час виконання всіх рухів спостерігалося порушення їх координації, точності та диференційованості.

Високий рівень розвитку предметного зорового сприйняття виявлено у 25% дітей із ЗНМ ЕГ та 33,3% старших дошкільників із ЗНМ КГ: діти без труднощів впізнали зображення предметів в ускладнених умовах.

Середній рівень встановлено у 50% дітей із ЗНМ ЕГ та 41,7% старших дошкільників із ЗНМ КГ: діти припускалися помилок під час ідентифікації силуетного, контурного, зачумленого та фрагментарного зображення предметів, їм потрібна була допомога у вигляді надання зразка з боку дорослого.

Низький рівень сформованості предметного зорового сприйняття продемонстрували 25% старших дошкільників ЕГ та КГ: діти виявили неповноцінність предметного зорового сприйняття, вони навіть за допомоги дорослого могли ідентифікувати не більше одного об'єкта, зображених накладено, зашумлено, контурно, фрагментарно або силуетно.

Високий рівень акустичного гнозису виявлено у 8,3% старших дошкільників із ЗНМ ЕГ та КГ: діти точно відтворюють заданий ритмічний малюнок.

Середній рівень встановлено у 41,7% дітей ЕГ та 50% старших дошкільників із ЗНМ КГ: діти припускаються окремих помилок у процесі відтворення заданого ритму, переставляючи або пропускаючи акцент.

Низький рівень продемонстрували 50% дітей ЕГ та 41,7% старших дошкільників із ЗНМ КГ: діти відтворювали хаотично заданий ритм або відмовилися виконувати завдання.

Високий рівень слухомовленнєвої уваги та пам'яті виявлено у 8,3% дітей ЕГ та у 16,6% старших дошкільників із ЗНМ КГ: вони вільно запам'ятовували серію слів, сприйнятих на слух, правильно відтворювали кількість та послідовність слів у заданому ряді.

Середній рівень встановлено у 33,3% дітей ЕГ та 41,7% старших дошкільників із ЗНМ КГ: діти під час запам'ятовування серії слів, сприйнятих на слух, пропускали слово, заміняли його на інше, схоже за звучанням або переставляли; спостерігалися труднощі концентрації уваги.

Низький рівень слухомовленнєвої уваги та пам'яті продемонстрували 58,4% дітей ЕГ та 41,7% старших дошкільників із ЗНМ КГ: їх слухомовленнєва пам'ять характеризується недостатнім обсягом, діти були здатні відтворити одне з трьох слів після першого пред'явлення; увага нестійка, у деяких дітей спостерігалася інертність переключення уваги, швидке її виснаження.

Високий рівень предметної зорової уваги та пам'яті виявлено у 25% старших дошкільників із ЗНМ ЕГ та КГ: вони вільно запам'ятовували предметні картинки, правильно називали їх.

Середній рівень діагностовано у 50% старших дошкільників із ЗНМ ЕГ та КГ: діти під час запам'ятовування зображень, пропускали об'єкт або називали замість нього інший, схожий за зовнішніми ознаками або функціями; спостерігалися труднощі концентрації уваги, підвищена відволікаємість.

Низький рівень предметної зорової уваги та пам'яті продемонстрували 25% старших дошкільників із ЗНМ ЕГ та КГ: у дітей виявлено обмежений обсяг зорової пам'яті, вони були здатні назвати 1-2 предмета з тих, що сприйняли, їм важко було зосередитися у деяких дітей спостерігалася інертність переключення уваги, швидке її виснаження. Повторне пред'явлення предметів для запам'ятовування не покращували результативність виконання завдання.

За одержаними кількісними даними відповідно визначених показників не мовленнєвих процесів нам було встановлено загальні рівні розвитку невербальних функцій у старших дошкільників із ЗНМ (Рис. 2.2.)

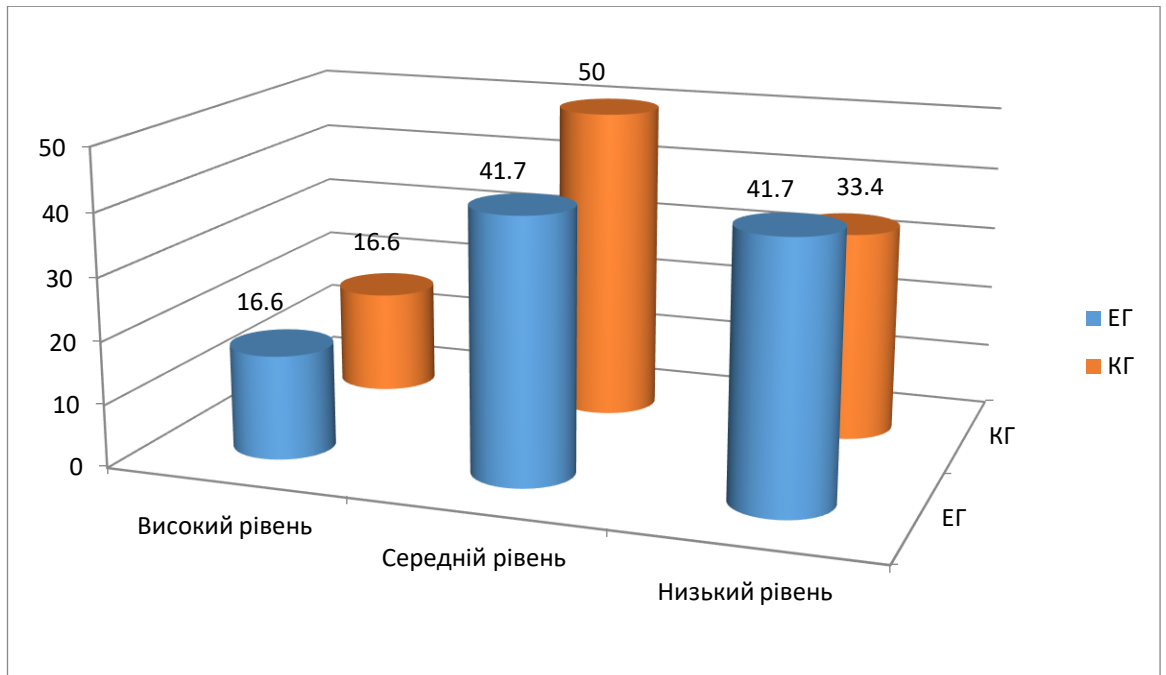

Рис. 2.2. Кількісні показники рівнів сформованості невербальних функцій у старших дошкільників із ЗНМ (у %)

Як бачимо, високий рівень сформованості невербальних функцій виявлено у 16,6% старших дошкільників із ЗНМ EG та KG, середній продемонстрували 41,7% дітей EG та 50% старших дошкільників із ЗНМ KG, низький – 41,7% дітей EG та 33,4% дошкільників із ЗНМ KG.

Старші дошкільники із ЗНМ загалом продемонстрували вищий рівень розвитку невербальних процесів у порівнянні з мовленнєвими.

На основі одержаних кількісних результатів констатувального дослідження та співвіднесення мовленнєвої та не мовленнєвої симптоматики в структурі ЗНМ ми виділили групи старших дошкільників із ЗНМ

1. Діти із ЗНМ, у яких нормотипові невербальні функції (найменш численна група – 16,7% з досліджуваних). Для цих дітей є характерним: переважно високий рівень сформованості таких показників, як: моторні функції, зорове предметне сприйняття увага та пам'ять, достатність акустичного сприйняття, слухомовленнєвої уваги та пам'яті.

2. Діти із ЗНМ, у яких спостерігається недостатність невербальних процесів (50% досліджуваних). Для зазначеної групи старших дошкільників

характерним є незавершеність розвитку: зорової пам'яті (труднощі безпосереднього відтворення, пов'язані з недостатністю зорової уваги, звуженням обсягу зорової пам'яті, найбільш частотні заміни еталонних зображень близькими за семантичними характеристиками, рідше зустрічаються заміни зображень оптичної подібності); мовленнєвослухової уваги та пам'яті (зниження обсягу та міцності, а також уповільненість запам'ятовування з тенденцією до зниження кількості помилок у процесі повторного сприйняття), зорового сприйняття (труднощі у впізнанні предметів в умовах накладання, зашумлення); уваги (уповільненість темпу виконання завдання, збільшення помилок по мірі виконання завдання); недостатність акустичного гнозису (переважання помилок під час відтворення складного ритму); мовленнєвослухової пам'яті (нерівномірність відтворення з тенденцією до зменшення кількості слів, найбільш частотні помилки зісковзування на побічні асоціації, рідше зустрічається наявність сторонніх слів).

3. Діти із ЗНМ, у яких мовленнєве недорозвиток поєднується з грубим порушенням невербальних функцій (33,3% досліджуваних). Для цієї категорії дітей є типовим несформованість: акустичного сприйняття (недоступне відтворення навіть найпростіших ритмів, повна дезорганізація ритму); слухомовленнєвої пам'яті (неможливість відтворення повного обсягу слів та утримання в пам'яті заданого порядку слів, відмова від виконання завдання після впливу інтерференції); уваги (хаотична пошук еталона, при наданні допомоги якість виконання завдання не покращується), яскраво виражена недостатність кінестетичного та динамічного праксису, серійної організації рухів.

Отже, одержані результати засвідчують про необхідність організації корекційно-розвивальної роботи, що здійснює вплив не тільки на мовленнєвий розвиток старших дошкільників із ЗНМ, а й на їх психічну та моторну сферу в оптимальних для цього умовах та з використанням сучасних

засобів. Вирішити це завдання, на нашу думку, можливо створивши інтерактивне середовище засобами ІКТ.

2.2. Організаційно-педагогічні умови використання ІКТ як засобу створення інтерактивного середовища у логопедичній роботі з дітьми дошкільного віку

Використання у практичній діяльності вчителя-логопеда ІКТ з метою створення інтерактивного середовища під час класичної (очної) та дистанційної форм логопедичної роботи дозволяє забезпечити індивідуальний підхід до дітей з тяжкими порушеннями мовлення, організувати безперервність корекційно-розвиткового процесу в умовах вимушеної відсутності дітей на занятті у традиційній офлайн-формі.

ІКТ в роботі логопеда значно розширює можливості його професійної діяльності: дозволяє збирати, зберігати, обробляти, передавати інформацію, вести інтерактивний діалог, керувати об'єктами або моделями об'єктів, явищ, процесів, візуалізувати інформацію, створювати свої освітні ресурси, контролювати результати діяльності, у тому числі корекційно-розвиткової [29].

Для сучасного логопеда раціональне, грамотне застосування у своїй діяльності цифрових технологій та дистанційних форм роботи є важливою професійною компетенцією, яка дозволяє динамічно реагувати на зміни структури ринку праці та освітньо-корекційні запити суспільства [9].

Організація інтерактивного середовища за допомоги цифрових технологій дають можливість вчителю-логопеду оптимізувати корекційно-логопедичний процес в цілому та індивідуалізувати логопедичну роботу з урахуванням структури мовленнєвого порушення зокрема. Комп'ютерні технології дозволяють педагогу самостійно створювати та використовувати на заняттях мультимедійні презентації, ігрові вправи та завдання, при цьому враховувати вік, індивідуальні особливості, структури порушення та освітні потреби як кожної дитини окремо, так і всієї групи дітей [16].

Під час створення в логопедичній роботі з дітьми дошкільного віку інтерактивного середовища засобами ІКТ необхідно враховувати наступні основні організаційно-педагогічні умови.

1. Суворе дотримання санітарно-гігієнічних вимог використання технічних засобів навчальних засобів навчання у ЗДО. Не рекомендується застосовувати комп'ютерні технології в освітньо-корекційній роботі з дітьми молодше п'ятитирічного віку [28].

2. Застосування сертифікованого технічного обладнання та спеціальних освітніх та корекційно-розвиткових програм для дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами, зокрема із тяжкими порушеннями мовлення відповідно затвердженого переліку [21].

2. Добір методів, прийомів та форм корекційно-розвиткової роботи, що сприяють всебічному гармонійному розвитку дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення, збереженню та зміцненню їх психофізичного здоров'я [20].

3. Створення та використання цілеспрямованих мультимедійних дидактичних матеріалів, навчальних посібників для корекції та розвитку всіх компонентів мовленнєвої системи та психічних функцій, які беруть участь у формуванні вербальних функцій, спеціальних засобів навчання та виховання [11].

4. Використання ІКТ в логокорекційній роботі має бути систематичним з варіюванням мультимедійних засобів (презентацій, інтерактивної наочності, демонстрації відео, аудіоматеріалів тощо) [8].

5. Під час організації діяльності дітей старшого дошкільного віку засобами ІКТ обов'язково потрібно передбачити проведення гімнастики для очей, контроль за поставою та відстанню дитини від монітора [28].

6. Використання ІКТ під час організації інтерактивного логопедичного середовища необхідно враховувати особливості розвитку сприйняття дітей в різних модальностях, зокрема візуальній. Деякі діти не здатні адекватно сприймати наочних матеріал, що пропонується на електронному носії.

Яскраві зображення, їх переміщення на екрані, звуковий супровід може призводити до перезбудження дитини, виникнення неприємних відчуттів, подразливості [11].

7. Корекційно-розвиткові логопедичні заняття в дистанційній формі з дітьми старшого дошкільного віку мають тривати не більше 10-15 хвилин за обов'язкової присутності батьків [29].

Таким чином, створення інтерактивного середовища під час логопедичної роботи з дошкільниками із ЗНМ засобами ІКТ з дотриманням зазначених організаційно-педагогічних умов дозволяє візуалізувати матеріал, ефективно корегувати та розвивати мовленнєві, пізнавальні, сенсорні та моторні функції, включати елементи гри в процес корекції мовленнєвих порушень, зробити його більш яскравим та різноманітним. Проведення дистанційних логопедичних занять дозволяє забезпечити безперервність процесу корекційно-розвиткового навчання.

2.3. Система використання ІКТ як засобу створення інтерактивного середовища у логопедичній роботі з дітьми старшого дошкільного віку

Впровадження інноваційних технологій в логопедичний процес сьогодні є актуальним напрямом не тільки внаслідок швидкого технічного розвитку в світі, а й через ті, зміни, що відбуваються в останні роки в Україні, які вимагають адаптації освітньо-корекційного навчання до особливих станів. Одним із засобів, що дозволяють створити інтерактивне середовище, значно підвищити мотивацію дітей дошкільного віку, скоротити терміни навчання, урізноманітнити логокорекційний процес, створити позитивний емоційний фон на заняттях, є інформаційно-комунікативні технології [15].

Як засвідчили результати проведеного констатувального дослідження, у більшості старших дошкільників із ЗНМ окрім мовленнєвої симптоматики, виявляється в різному ступені несформованість вищих психічних функцій,

тому логопедична робота із зазначеною категорією дітей має проводитися не тільки системно, а й комплексно.

Дотримуючись спеціальних та загально дидактичних принципів нами було розроблено систему логопедичної роботи з дітьми старшого дошкільного віку із ЗНМ в умовах інтерактивного середовища, створеного засобами ІКТ.

1. Принцип полісенсорного підходу до корекції мовленнєвих порушень. Логокорекційна робота проводиться з опорою на різні аналізатори.

2. Системний підхід до корекції мовленнєвих порушень. ІКТ дозволяють працювати над системною корекцією та розвитком наступних параметрів:

- звуковимова (артикуляційна гімнастика, автоматизація та диференціація звуків);
- просодичні компоненти мовлення, мовленнєве дихання (інтонаційна виразність, сила, висота голосу);
- фонематичні процеси (сприйняття звуків на слух, слуховимовна диференціація звуків, фонематичний аналіз та синтез, фонематичні уявлення);
- словниковий запас (збагачення, уточнення активного словника);
- лексико-граматичні засоби мови (відпрацювання навичок словотворення та словозміни);
- загальна та дрібна моторика (різні види кінестетичного та динамічного праксису, графо-моторні навички);
- оптико-просторові відношення;
- зв'язне мовлення (складання чи переказ тексту за серію сюжетних картинок, за сюжетною картинкою).

3. Принцип розвивального та диференційованого навчання старших дошкільників. Можливість об'єктивного визначення зон актуального та найближчого розвитку.

4. Принцип системності та послідовності навчання. Формування нових знань відбувається на основі раніше засвоєних – від простого до складного.

5. Принцип діяльнісного підходу до навчання. Корекційно-розвиткова робота здійснюється відповідно вікових особливостей дітей дошкільного та їх провідного виду діяльності. Всі завдання пропонуються дітям в ігровій формі.

6. Принцип індивідуального підходу до навчання. ІКТ доцільно використовувати на індивідуальних та підгрупових заняттях, що дозволяє більш ефективно побудувати логокорекційну роботу з урахуванням індивідуальних освітніх потреб та можливостей дітей.

7. Принцип об'єктивної оцінки результатів діяльності дитини. У комп'ютерних програмах результати діяльності дитини візуально демонструються на екрані, що виключає суб'єктивну оцінку.

8. Принцип ігрової стратегії та введення дитини у проблемну ситуацію. Ігровий принцип навчання з пред'явленням конкретного завдання дозволяє ефективно вирішувати поставлені корекційні завдання та реалізувати практично дидактичні вимоги доступності комп'ютерних засобів навчання.

9. Принцип виховної спрямованості навчання. У процесі освітньо-корекційної роботи здійснюється виховання у дітей вольових та моральних якостей, ініціативності, активності.

10. Принцип інтерактивності комп'ютерних засобів корекційно-розвиткового навчання. Використання ІКТ відбувається одночасно із здійсненням зворотного зв'язку у вигляді анімації образів та символів, а також з наданням миттєвої оцінки результатів діяльності [19].

Під час добору корекційно-розвивальних завдань, які виконувалися на комп'ютерних засобах на логопедичних заняттях з дітьми старшого дошкільного віку із ЗНМ, ми дотримувалися наступних вимог:

- наочний матеріал завдань має відповідати віку дітей;
- ігри необхідно обирати відповідно завдань, які має реалізувати логопед на занятті, дидактичний матеріал – цілеспрямованим та дозованим;

- зображення об'єктів має бути яскравим, барвистим, за необхідності зі звуковим оформленням;
- об'єкти, які відображаються на екрані, не повинні бути дрібними або незрозумілими дітям;
- бажано, щоб завдання були озвучені диктором і обов'язково українською мовою;
- завдання повинні бути цікавими, зрозумілими дитині та доступними для виконання;
- періоди та епізоди гри повинні бути не перевищувати 3-х-5-ти хвилин;
- бажано, щоб дитина працювала з клавіатурою, тому що впоратися з мишкою їй ще складно, пальцями рук (на мультимедійній дошці);
- завдання мають давати дітям знання, формувати у них уміння та навички у невігадливій ігровій формі;
- обов'язковим є чергування різних ігор [14].

Використання ІКТ на логопедичних заняттях з дітьми старшого дошкільного віку із ЗНМ проводилося відповідно санітарно-гігієнічних вимог 2 рази на тиждень. Всього було проведено 12 індивідуальних, 10 підгрупових та 6 фронтальних занять упродовж листопаду 2023 року по лютий 2024 року.

У додатках Г, Д, представлено приклади конспектів фронтального та підгрупового корекційно-розвиткових занять з використанням ІКТ за лексичними темами відповідно календарного планування:

Також інтерактивне середовище на логопедичних заняттях створювалося за допомогою використання спеціальних інтерактивних ігор, спрямованих на розвиток та корекцію різних сторін мовлення та вищих психічних функцій старших дошкільників із ЗНМ. Ми їх обирали з сайтів Логопедична новинка. [17], Всеосвіта [2].

Прикладами таких ігор є:

1. Інтерактивна гра «Що буде, якщо...?» (Рис. 2.3.)

Мета: розвиток причинно-наслідкових відношень, зв'язного мовлення, логічного мислення

Дітям пропонувалися активні слайди, роздивитися уважно та подумати, що буде, якщо, наприклад, взяти яблуко та ніж, швейну машинку та тканину і т.д. ,потім обирає та натискає відповідну картинку.

Рис.2.3 Інтерактивна логопедична гра «Що буде, якщо...?»

2. Інтерактивна логопедична гра: «Запам'ятай та назви картинки» (Рис.2.4.).

Мета: диференціація звуків [с]-[ш] у словах, розвиток зорової та слухомовленнєвої уваги й пам'яті

Дитині пропонувалося натиснути по-черзі на віконечка, з'являлися картинки, які потрібно було запам'ятати й назвати та віднайти 2 однакові картинки, тоді вони не зникнуть.

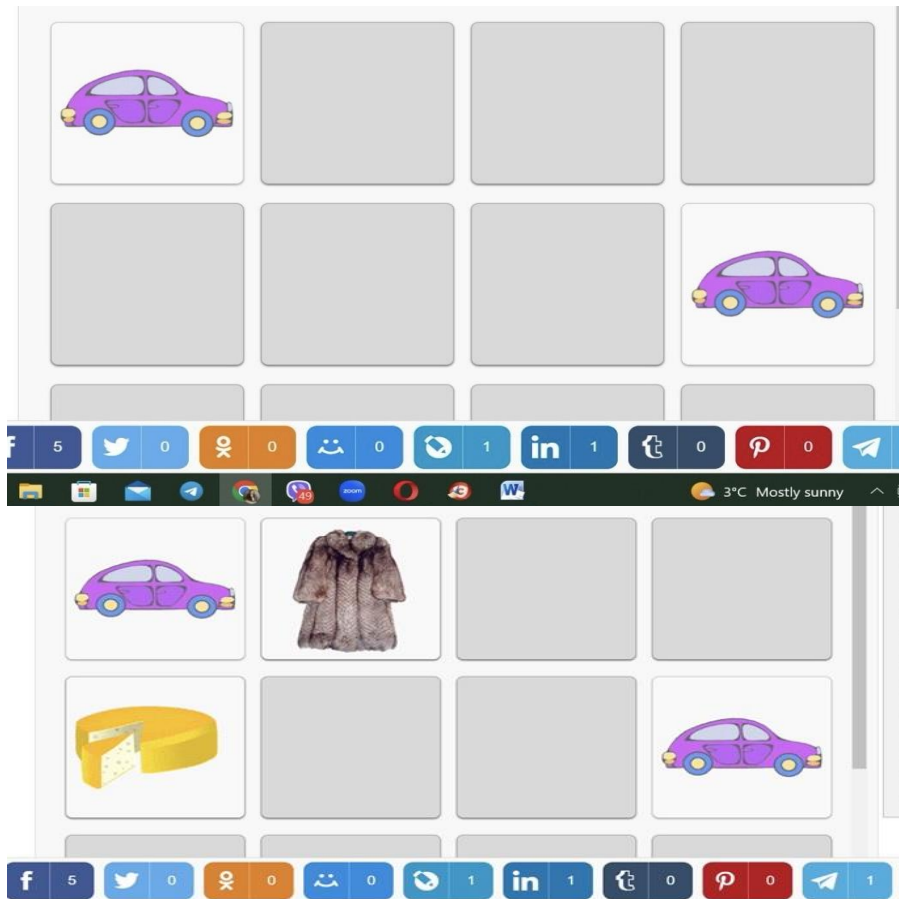

Рис. 2.4. Інтерактивна логопедична гра: «Запам'ятай та назви картинки»

3. Інтерактивна гра «Де чия тінь?» (Рис.2.5)

Мета: розвиток зорового сприйняття, уваги, пам'яті.

Дитині пропонувалося співвіднести тінь з відповідним предметом та натиснути на віконечко.

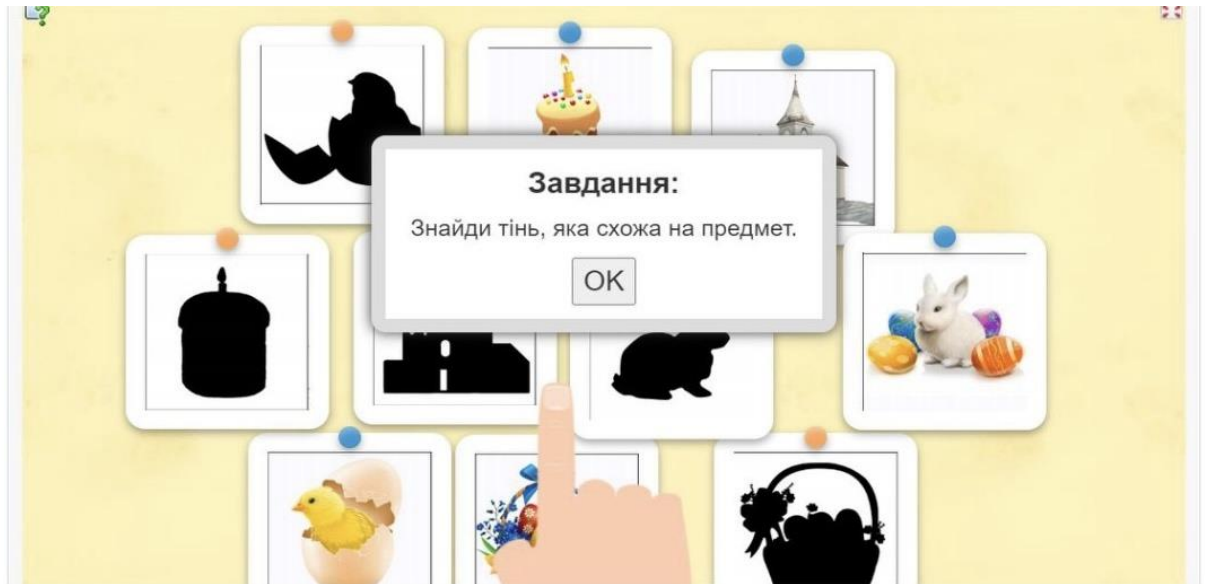

Рис. 2.4. Інтерактивна гра «Де чия тінь?»

4. Інтерактивні групи для автоматизації свистячих звуків

Мета: закріпити вимову свистячих звуків, розширення словникового запасу, розвиток фонематичного сприйняття, слуховимовної диференціації свистячих звуків, звукового аналізу

Дитині пропонувалося натиснути на віконечко та назвати картинку, виділити свистячий звук й значити, в якій позиції він знаходиться (початок, середина кінець слова).

Рис. 2.6. Інтерактивна логопедична гра на автоматизацію свистячих звуків

Добираючи інтерактивні ігри для логопедичних занять зі старшими дошкільниками із недорозвитком мовлення ми дотримувалися наступних умов:

- використання ігор на основі системного та діяльнісного підходів до корекції порушень мовленнєвого розвитку;
- форма навчання, цікава для дітей;
- інтерактивне вирішення завдань, поставлених у процесі корекційного впливу;
- полісенсорний вплив, при якому слухове сприйняття інформації поєднується з опорою на зоровий контроль, що дозволяє задіяти збережені аналізатори та сприяє активізації компенсаторних механізмів;
- диференційований підхід до корекційно-розвиткової роботи, можливість вибору за складністю або обсягу варіантів завдань та ігор;
- можливість контролю за результатами діяльності дитини, їх візуалізація відбувається на екрані монітора у вигляді мультиплікаційних образів та символів.
- деяких вправах, що викликають труднощі, можливість додаткової слухової опори під час виконання завдання [8].

Дотримання зазначених умов дозволяє ефективно та в більш короткі терміни коригувати психомовленнєву сферу дітей дошкільного віку із ЗНМ.

2.4. Перевірка ефективності використання ІКТ в логопедичній роботі з дітьми дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення

Після формувального навчання нами було проведено контрольний експеримент з метою перевірки ефективності використання ІКТ як засобу створення інтерактивного середовища в логопедичній роботі з дітьми дошкільного віку із ЗНМ.

Як зазначено у підрозділі 2.1 в експериментальну роботу було залучено 2 групи старших дошкільників із ЗНМ, які ми умовно позначили як

експериментальну та контрольну. Дошкільники навчаються другий рік у спеціальній логопедичній групі для дітей із ЗНМ. За результатами констатувального дослідження встановлено приблизну однорідність вибірки дітей за мовленнєвою та не мовленнєвою симптоматикою. Формувальне навчання проводилося в одній групі (експериментальній). Традиційна методика логопедичної роботи поєднувалася з введенням ІКТ у корекційно-розвитковий процес. Інша група старших дошкільників із ЗНМ (контрольна) навчалася за традиційною методикою. Під час контрольного експерименту використано аналогічний діагностичний інструментарій, що і на етапі констатації, одержані показники в ЕГ та КГ порівнювалися.

Порівняльні кількісні показники рівнів сформованості вербальних процесів у старших дошкільників із ЗНМ експериментальної та контрольної груп представлено у таблицях 2.6. та 2.7.

Таблиця 2.6.

Порівняльні кількісні показники рівнів сформованості вербальних процесів у старших дошкільників із ЗНМ ЕГ (у %)

Досліджувані показники	Рівні					
	Високий		Середній		Низький	
	конст. експ.	контр. експ.	конст. експ.	контр. експ.	конст. експ.	контр. експ.
Фонематичні процеси	-	8,3	58,3	66,7	41,7	25,0
Звуко-складова структура слів	-	8,3	33,3	25,0	66,7	41,7
Словник	-	16,6	50,0	58,4	50,0	25,0
Граматична будова мовлення	-	8,3	25	33,3	75	58,4
Зв'язне мовлення	-	8,3	16,6	25,0	83,4	66,7

Аналіз одержаних в експериментальній групі результатів засвідчили про виражену позитивну динаміку у рівнях сформованості мовленнєвих функцій за визначеними показниками.

Так, виявлено старших дошкільників із високим рівнем розвитку фонематичних процесів – 8,3%, звуко-складової структури слів – 8,3%, словника – 16,6%, граматичної будови мовлення – 8,3%, зв'язного мовлення – 8,3%. На констатувальному етапі високого рівня за цими критеріями, окрім словника, не виявлено в жодної дитини. Так само позитивну динаміку виявлено у зменшенні кількості дітей, мовленнєві процеси яких розвинуті на низькому рівня, натомість збільшилася кількість дітей на середньому.

Таблиця 2.7.

Порівняльні кількісні показники рівнів сформованості вербальних процесів у старших дошкільників із ЗНМ КГ (у %)

Досліджувані показники	Рівні					
	Високий		Середній		Низький	
	конст. експ.	контр. експ.	конст. експ.	контр. експ.	конст. експ.	контр. експ.
Фонематичні процеси	-	8,3	50,0	50	50,0	41,7
Звуко-складова структура слів	-		46,1	50	58,3	50,0
Словник	8,3	8,3	50	58,3	41,7	33,3
Граматична будова мовлення	-		33,3	41,7	66,7	58,3
Зв'язне мовлення	-		25,0	33,3	75,0	66,7

У старших дошкільників із ЗНМ контрольної групи ситуація дещо інша. Динаміка підвищення рівнів сформованості за зазначеними показниками виявилася не вираженою: не змінилися показники високого рівня, кількісні результати середнього рівня підвищилися переважно у межах 8,3%.

Порівняльні показники узагальнених рівнів сформованості вербальних процесів у старших дошкільників із ЗНМ до формувального навчання та після нього представлено на рисунках 2.7. та 2.8.

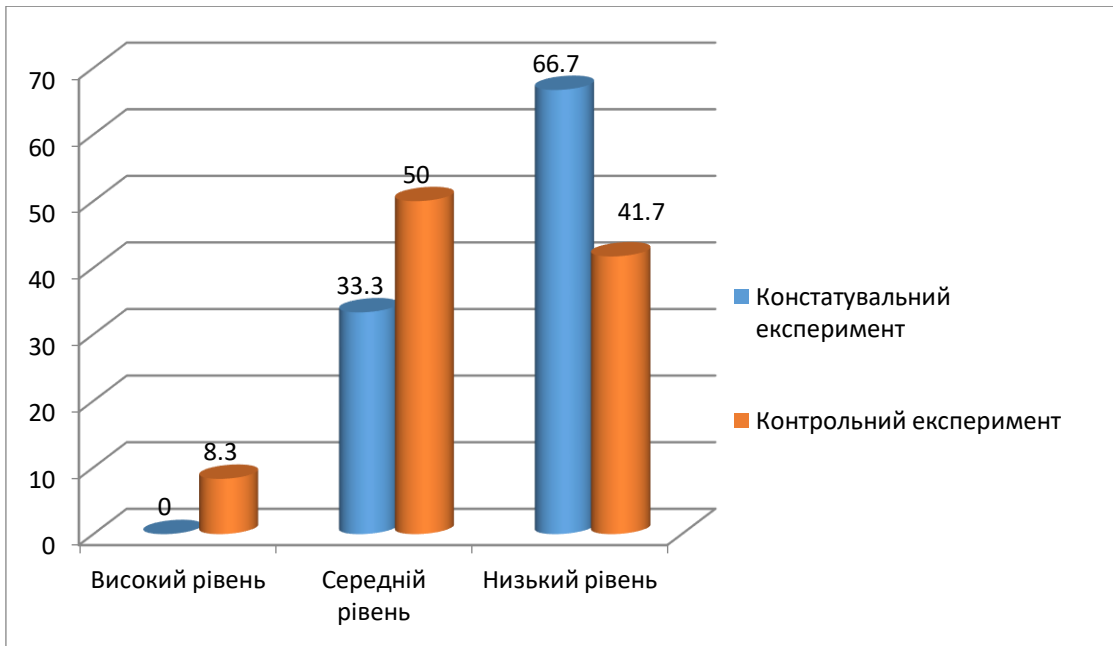

Рис. 2.7. Порівняльні показники узагальнених рівнів сформованості вербальних процесів у старших дошкільників із ЗНМ ЕГ на етапі констатувального та контрольного експерименту (у %)

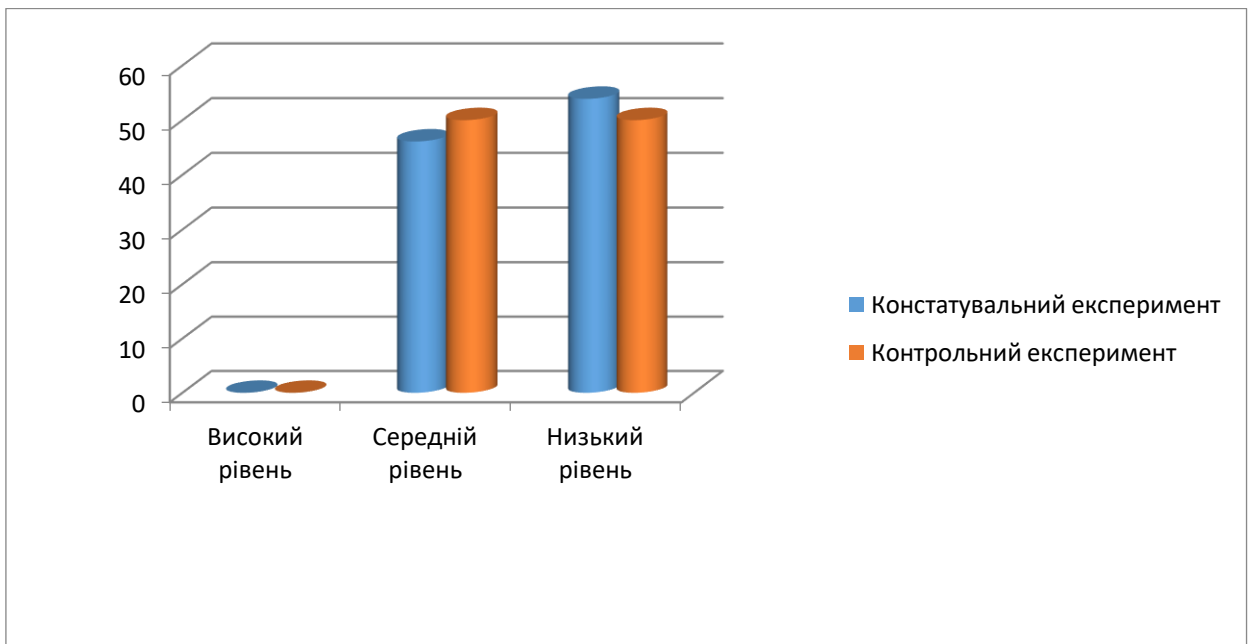

Рис. 2.8. Порівняльні показники узагальнених рівнів сформованості вербальних процесів у старших дошкільників із ЗНМ КГ на етапі констатувального та контрольного експерименту (у %)

Порівняння рівнів сформованості невербальних процесів у старших дошкільників із ЗНМ ЕГ та КГ після формувального навчання представлено у таблицях 2.8. та 2.9.

Таблиця 2.8.

**Порівняльні кількісні показники рівнів сформованості
невербальних функцій у старших дошкільників із ЗНМ ЕГ (у %)**

Досліджувані показники	Рівні					
	Високий		Середній		Низький	
	конст. експ.	контр. експ.	конст. експ.	контр. експ.	конст. експ.	контр. експ.
Моторний розвиток	8,3	25,0	58,4	50,0	33,3	16,6
Предметне зорове сприйняття	25,0	41,6	50,0	58,4	25,0	-
Акустичний гнозис	8,3	16,7	41,7	50,0	50,0	33,3
Слухомовленнєва увага та пам'ять	8,3	25,0	33,3	41,7	58,3	33,3
Предметна зорова увага та пам'ять	25,0	41,7	50,0	50,0	25,0	8,3

Як бачимо, у старших дошкільників із ЗНМ експериментальної групи значно підвищився високий рівень розвитку не мовленнєвих функцій за виокремленими показниками – у середньому на 16,6%. Динаміка середнього рівня не така виражена – у середньому збільшення на 8,3%, натомість низький рівень за всіма показниками значно зменшився. За показником розвитку предметно-зорового сприйняття дітей з низьким рівнем після формувального навчання не виявлено.

Таблиця 2.9.

**Порівняльні кількісні показники рівнів сформованості
невербальних функцій у старших дошкільників із ЗНМ КГ (у %)**

Досліджувані показники	Рівні					
	Високий		Середній		Низький	
	конст. експ.	контр. експ.	конст. експ.	контр. експ.	конст. експ.	контр. експ.
Моторний розвиток	16,7	16,7	50,0	58,3	33,3	25,0
Предметне зорове сприйняття	33,3	33,3	41,7	50,0	25,0	16,7
Акустичний гнозис	8,3	8,3	50,0	50,0	41,7	41,7
Слухомовленнєва увага та пам'ять	16,6	16,6	41,7	50,0	41,7	33,4
Предметна зорова увага та пам'ять	25,0	33,3	50,0	50,0	25,0	16,7

Аналіз результатів контрольного експерименту в контрольній групі старших дошкільників із ЗНМ та їх порівняння з кількісними показниками, одержаними на констатувальному етапі, не виявив виражене покращення результатів: кількісні дані високого рівня не змінилися за всіма показниками, окрім розвитку предметної зорової уваги та пам'яті – збільшилися на 8,3%. Так само на 8,3% збільшилася кількість дітей з середнім рівнем за показниками: моторний розвиток, предметного зорового сприйняття, слухомовленнєвої уваги та пам'яті. Кількість дітей з низьким рівнем сформованості невербальних функцій за всіма показниками зменшилася на 8,3%.

Порівняльні показники узагальнених рівнів сформованості невербальних процесів у старших дошкільників із ЗНМ експериментальної та контрольної груп до початку формуального навчання та після нього представлено на рисунках 2.9. та 2.10.

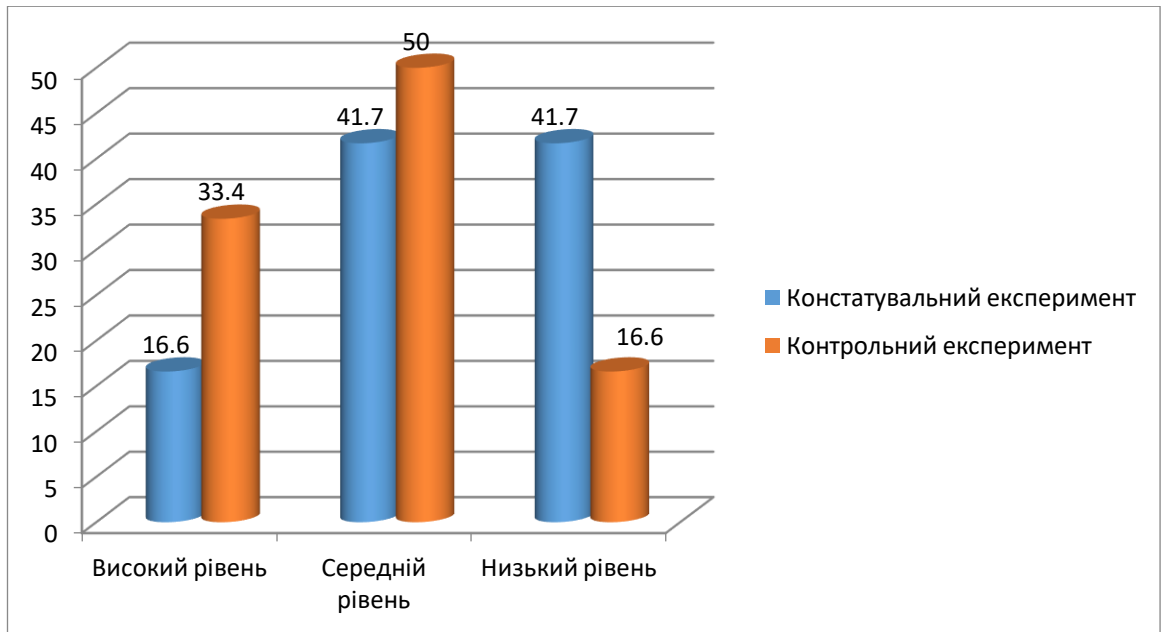

Рис. 2.9. Порівняльні показники узагальнених рівнів сформованості невербальних функцій у старших дошкільників із ЗНМ ЕГ на етапі констатувального та контрольного експерименту (у %)

Аналіз результатів констатувального та контрольного експерименту засвідчив, що показник високого рівня в ЕК збільшився з 16,6% до 33,4%, середнього – з 41,7% до 50%. Натомість кількість дітей з низьким рівнем зменшилася з 41,7% до 16,6%.

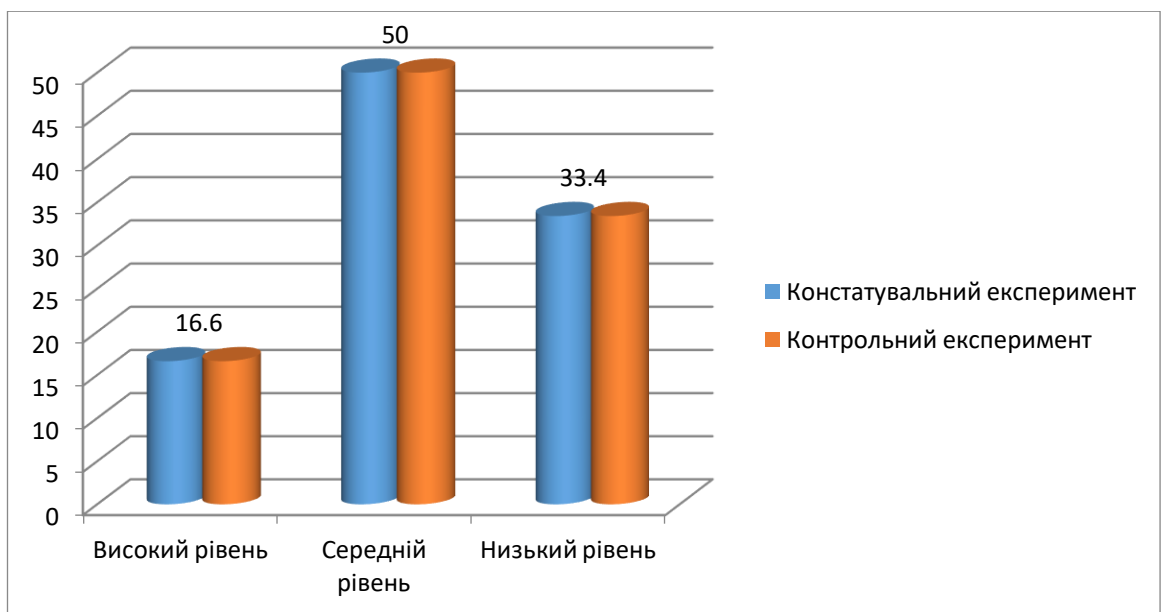

Рис. 2.10. Порівняльні показники узагальнених рівнів сформованості невербальних функцій у старших дошкільників із ЗНМ КГ на етапі констатувального та контрольного експерименту (у %)

В контрольній групі кількісні показники рівнів сформованості невербальних функцій до та після формувального навчання не змінилися, не дивлячись на те, що незначна позитивна динаміка спостерігалася за окремими показниками.

Отже, порівняльний аналіз одержаних результатів контрольного експерименту засвідчили ефективність застосування ІКТ в логопедичній роботі з метою створення інтерактивного середовища. Систематичне впровадження мультимедіаматеріалів, інтерактивних логопедичних ігор, комп'ютерних технологій та їх поєднання з традиційними методами навчання сприяють:

- розвитку та корекції всіх мовленнєвих процесів в доступній та цікавій формі;
- підвищенню мотивації до логопедичних занять;
- створенню психологічного комфорту на заняттях;
- розвитку психологічної бази мовлення (різних видів сприйняття, уваги, пам'яті, праксису, мислення);
- вдосконаленню навичок просторового орієнтування;
- підвищенню якості навчання та працездатності дітей за рахунок варіативності відпрацювання однакового матеріалу.

ВИСНОВКИ

1. У результаті вивчення загальнодидактичної та спеціальної літератури з проблеми дослідження встановлено, що інтерактивне середовище – це середовище, що сприяє створенню умов для діалогу як однієї з форм пізнання. Інтерактивність середовища розкриває характер та ступінь взаємодії між педагогами та дітьми, формує між ними зворотний зв'язок. Інтерактивне середовище забезпечує реалізацію діяльності на актуальному для дитини рівні та містить потенційну можливість подальшого розвитку діяльності, спираючись на механізми зони найближчого розвитку

2. На сучасному етапі розвитку логопедії використання нових інформаційних технологій набуло теоретичного та практичного значення у зв'язку зі складними умовами організації освітньо-корекційного процесу. Створення інтерактивного середовища в логопедичній групі ЗДО шляхом впровадження в корекційно-розвитковий процес ІКТ сприяє: корекції недорозвиток мовлення, активізації вищих психічних функцій, моторної сфери; розвитку психофізичних функцій, що забезпечують готовність дітей з порушеннями мовлення до навчання (дрібна моторика пальців рук, оптико-просторові уявлення, просторове орієнтування, зорово-моторна координація); формуванню інтелектуальних операцій та особистісних компонентів пізнавальної діяльності (пізнавальної активності, самостійності, довільності та контролю); підвищенню мотивації діяльності дітей з порушеннями мовлення, попередження психічного напруження та інтелектуальної втоми.

3. Експериментальне дослідження стану вербальних та невербальних функцій у старших дошкільників із ЗНМ виявило дисоціацію між рівнями розвитку мовленнєвих та немовленнєвих процесів. Старші дошкільники із ЗНМ загалом продемонстрували вищий рівень розвитку невербальних процесів у порівнянні з мовленнєвими. Виділено групи старших дошкільників: 1) діти із ЗНМ, у яких нормотипові показники невербальних

функцій (найменш численна група – 16,7% з досліджуваних); 2) діти із ЗНМ, у яких спостерігається недостатність невербальних процесів (50% досліджуваних); 3) діти із ЗНМ, у яких мовленнєве недорозвиток поєднується з грубим порушенням невербальних функцій (33,3% досліджуваних).

4. Виокремлено організаційно-педагогічні умови використання ІКТ як засобу створення інтерактивного середовища в логопедичній роботі з дітьми дошкільного віку: суворе дотримання санітарно-гігієнічних вимог використання технічних засобів навчальних засобів навчання у ЗДО та часу перебування дітей за комп'ютерними засобами; застосування тільки сертифікованого технічного обладнання та спеціальних освітніх та корекційно-розвиткових програм, ігор; всебічний гармонійний розвиток дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення, збереження та зміцнення їх психофізичного здоров'я; систематичність використання ІКТ з варіюванням мультимедійних засобів (презентацій, інтерактивної наочності, демонстрації відео, аудіоматеріалів тощо); обов'язкове проведення гімнастики для очей, контроль за поставою та відстанню дитини від монітора; врахування особливостей розвитку сприйняття дітей в різних модальностях, зокрема візуальній.

5. Розроблена система використання ІКТ як засобу створення інтерактивного середовища у логопедичній роботі з дітьми старшого дошкільного віку із ЗНМ передбачала проведення індивідуальних, під групових та фронтальних корекційно-розвиткових занять в онлайн та офлайн форматі із супроводом мультимедійних презентацій та використання інтерактивних логопедичних ігор, спрямованих на корекцію та розвиток мовленнєвих функцій: артикуляційного праксису, звукоимови, фонематичних процесів, активного словника, граматичної сторони мовлення, зв'язного мовлення та невербальних процесів: зорово-предметного, акустичного сприйняття, уваги та пам'яті, логічних операцій, оптико-просторових відношень тощо.

Результати контрольного експерименту підтвердили ефективність запропонованих заходів у створенні інтерактивного середовища у логопедичній роботі, зокрема підвищилися рівні розвитку за окремими критеріями вербальних та невербальних функцій та загальні рівні зокрема.

Отже, мета дослідження досягнута, завдання реалізовано, ефективність використання ІКТ як засобу створення інтерактивного середовища експериментально доведено.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вихристюк М. Особливості використання комп'ютерних технологій у логопедичній роботі. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації*: матеріали VII Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції (15 лютого 2018 року, м. Суми). Суми: ФОП Цьома С.П., 2017. С. 15-18.
2. Всеосвіта (сайт). URL:<https://vseosvita.ua/library/interaktivna-logopedicna-gra-so-bude-akso-471155.html> (дата звернення 6.09.2024).
3. Гавриленко О. В. Навчання дітей дошкільного віку основ комп'ютерної грамотності. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2010. № 1. С. 37–46.
4. Гавриш Н. Калейдоскоп інформаційно-ігрової творчості дітей. Методичний посібник. Київ: Слово, 2015. 350 с.
5. Гігієнічні вимоги до комп'ютерних занять для дошкільників / Степанова М. І. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2010. № 1. С. 47-55.
6. Інновації в дошкільлі. Програми, технології, проекти, ідеї, досвід: Посібник на допомогу дошкільним працівникам / Авт.-упор.: Л. В. Калуська, М. В. Отрощенко. Х.:Мандрівець. 2010. С.18-21.
7. Кабельнікова Н.В. Первинне недорозвиток мовлення у дітей (клінічний, психолінгвістичний та психолого-педагогічний аспекти): навчальний посібник. Херсон: Борисфен-про, 2017. 224с. URL: <http://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/10504>] (дата звернення 12.09.2024).
8. Качуровська О. Новітні засоби корекції та розвитку мовлення учнів із ТВМ. *Дефектологія*. 2006. № 2. С. 46-49.
9. Качуровська О., Соколовська М. Дистанційна освіта як засіб формування інформаційної компетентності учителя-логопеда. URL: http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/16882/1/Kachurovs%27ka_Sokolovs%27ka.pdf (дата звернення (дата звернення 16.07.2024)).

10. Комплекс БОС «ЛОГО»: для профілактики та корекції мовленнєвих порушень URL: http://amaltea-spb.com/index.php?route=product/category&path=75_80 (дата звернення 29.07.2024).

11. Комп'ютерні технології у роботі з дітьми / Н. П. Пихтіна. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2016. 87 с. URL: http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/2869/1/%D0%9C%D0%90%D0%9A%D0%95%D0%A2_%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF_%D1%82%D0%B5%D1%85%D0%BD.pdf (дата звернення 15.09. 2024)

12. Кондукова С. В. Особливості застосування гри в системі дошкільного сенсорного виховання дітей із загальним недорозвитком мовлення. *Корекційна педагогіка. Вісник. Української асоціації корекційних педагогів*. 2015. №1. С. 15-21.

13. Король А. Персональний сайт вчителя-логопеда як засіб співпраці з батьками та педагогами в закладах дошкільної освіти. URL: <https://library.vspu.net/jspui/bitstream/123456789/8040/1/%D0%A1%D0%B0%D0%B9%D1%82%20%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D0%B4%D0%B0.pdf> (дата звернення 26.06.2024).

14. Ласточкина О.В., Прокопенко А.С. Інформаційно-комунікаційні технології в системі корекції порушень мовлення . *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації* (15 лютого 2019 року, м. Суми). С. 30-32. URL: https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/6715/1/ilovepdf_com-31-34.pdf. (дата звернення 24.08.2024).

15. Ласточкина О.В. Сучасні програмові розробки, що використовуються на різних етапах логопедичного впливу. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки*. 2019. № 2 (18). С. 138-144. URL: <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2019/2/18.pdf> (дата звернення 12.09.2024).

16. Легкий О. Корекційні можливості застосування комп'ютера у спеціальній школі. *Дефектологія*. 2002. № 1. С. 36-39.

17. Логопедична новинка (сайт). URL: http://logopedija.at.ua/index/interaktivna_gra_dlja_rozvitku_pam_39_jati/0-34; <https://logopedia.in.ua/category/onlajn-igry> (дата звернення 12.09.2024).
18. Малярчук А.Я. Обстеження мовлення дітей: Дидактичний матеріал. К.: Літера ЛТД, 2003. 104с. URL: <https://vseosvita.ua/library/aya-maliarchuk-obstezhennia-movlennia-ditei-dydaktychnyi-material-733783.html> (дата звернення 18.09.2024).
19. Методика застосування комп'ютерних технологій при навчанні дітей із вадами мовлення: опорні конспекти лекцій у схемах і таблицях з дисципліни «Методика застосування комп'ютерних технологій при навчанні дітей із вадами мовлення» для здобувачів спеціальність 016.01 «Спеціальна освіта. Логопедія», першого бакалаврського рівня вищої освіти. Ч.І. / укладач О.І. Чекан. Мукачево: МДУ, 2022. 54 с. URL: http://dspace.s.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/9035/1/Methods_%20of_%20using_%20computer%20technologies_%20in_%20education.pdf (дата звернення 20.08.2024).
20. Миронова С. Використання комп'ютера у корекційному навчанні дітей. *Дефектологія*. 2003. №3. С. 41–45.
21. Наказ № 873 від 21.06.2019. Про затвердження типового переліку спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами, які навчаються в інклюзивних та спеціальних групах закладів дошкільної освіти URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0403-19#Text> (дата звернення 2.07.2024).
22. Нейропсихологічна діагностика в дитячому віці. URL: https://stud.com.ua/123829/psihologiya/neyropsihologichne_diagnostiki_dityachomu_vitsi (дата звернення 11.09.2024).
23. Рібцун Ю. В. Використання ігрових прийомів у розвитку артикуляційної моторики молодших дошкільників із ЗНМ. *Дефектологія*. 2008. № 1. С. 11–13.

24. Рібцун Ю. В. Гра як засіб мовленнєвого розвитку молодших дошкільників із ЗНМ. *Теорія і практика сучасної логопедії* : зб. Наук. Пр. К. : Актуальна освіта, 2004. Вип. 1. С. 150- 165.
25. Рібцун Ю. В. Інноваційний підхід до організації та проведення артикуляційної гімнастики в логопедичній групі. *Дошкільна освіта*. 2011. № 3 (33). С. 31–43.
26. Рібцун Ю. В. Корекційна робота з розвитку мовлення дітей п'ятого року життя із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення: програмно-метод. комплекс. К. : Кафедра, 2013. 284 с.
27. Савінова Н. Інноватика в логопедії. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology* III (36), 2015. С. 51-55. URL: http://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/savinova_n._v._innovation_in_speech_therapy.pdf (дата звернення 22.08.2024).
28. Санітарний регламент для дошкільних навчальних закладів, затвердженого наказом МОЗ від 24.03.2016 р. № 234 (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства охорони здоров'я № 1371 від 01.08.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0563-16#Text> (дата звернення 1.07.2024)
29. Сапранкова І. Г. Використання інноваційних технологій в групі дітей з порушенням мови. *Інноваційні технології в дошкільній освіті*: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернетконференції, м. Переяслав-Хмельницький, 28-29 березня 2018 р. / за заг. Ред. Л. О. Калмикової, Н. В. Гавриш. Переяслав-Хмельницький: ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». 2018. 266 с.
30. Трофименко Л.І. Діагностика та корекція загального недорозвитку мовлення у дітей дошкільного віку: Навчально-методичний посібник К., 2014. 72 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/8723/1/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%>

D0%BD%D0%B8%D0%BA-

%D0%BE%D1%81%D1%82.%20%D0%A2%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%

B8%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%202014.pdf (дата

звернення 28.08.2024).

31. Трофименко Л.І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ: Програмно-методичний комплекс. 2013. 108 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/10502/1/Trofimenko5.pdf> (дата звернення 17.07.2024).

32. Тулюк А. Програмовий додаток «Балакунчик». URL: https://ye.ua/zdorovya/21213_Batki_ditey_autistiv_rozroblyayit_specialnu_programu_dlya_gadzhetiv_schob_dopomogti_ditkam_navchitisya_spilkuvatisya.html (дата звернення 11.07.2024).

33. Федорович Л. Логопедичний альбом для обстеження мовлення дітей 5-6 річного віку. Методичні рекомендації. Тернопіль: Богдан, 2007.163с. URL: <https://vseosvita.ua/library/ilustracii-albom-diagnosticnogo-obstezenna-ditini-doskilnogo-vidku-254712.html> (дата звернення 19.09.2024).

34. Фоміних Н.Ю. Сутність поняття «інформаційно-комунікаційні технології та їх значення на сучасному етапі модернізації освіти. URL: http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/9084/1/ped905_77.pdf (дата звернення 1.06.2024).

35. Шеремет М. К. Логопедія. Підручник. К.: ВД «Слово», 2014. 675с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Гігієнічні вимоги до застосування комп'ютерів у роботі з дітьми дошкільного віку [11]

Для підтримки стійкого рівня працездатності і збереження здоров'я дітей велике значення мають умови, у яких проходять заняття за комп'ютером. Вони можуть проводитися лише в присутності вихователя або логопеда. О.Гавриленко, А.Платонова, М.Степанова вважають, що найкращим варіантом буде комп'ютерно-ігровий комплекс, який складається з комп'ютерної зали і зали релаксації. Комп'ютерний зал має розміщуватися в приміщенні, яке має природне освітлення з обов'язковою орієнтацією вікон на північ або північний схід. Стіни, стеля, підлога та обладнання (меблі, штори, шафи та ін.) повинні мати світлі поверхні з матовою фактурою. Не можна оздоблювати приміщення комп'ютерної зали дерево-стружковими плитами, плівковими або рулонними синтетичними матеріалами, синтетичним килимовим покриттям, миючими шпалерами, шаровим паперовим пластиком, а також іншими полімерними матеріалами, що можуть виділяти шкідливі хімічні речовини та сприяти підвищенню статичного електричного поля [3].

Температуру повітря в залі необхідно витримувати в межах 19-22°C при відносній вологості 62-52%. Для підвищення вологості використовуються спеціальні пристрої або резервуари з водою (наприклад-акваріуми). Провітрювання необхідно проводити до та після заняття. Недотримання цих вимог до мікроклімату може призвести до зміни рівня іонізації повітря та співвідношення легких і важких аероіонів в приміщеннях, обладнаних комп'ютерною технікою. Площа комп'ютерної зали визначається з розрахунку 6 м² на одне робоче місце. Таких робочих місць може бути 7-8 в одній залі. Робочі місця слід розміщувати по периметру приміщення, вздовж стін [3].

Робоче місце – це зручний стіл, стілець, комп'ютер. Стіл повинен складатися з двох частин та бути одномісним. На одній частині столу розміщується монітор, на іншій – клавіатура. Також, комп'ютери дітей бажано обладнати навушниками та мікрофонами. Особливу увагу потрібно приділити для облаштування робочого місця педагога (бажано підібрати потужніший персональний комп'ютер, адже він буде виконувати значно більше організаційних та методичних функцій). Крім того, у педагога повинен бути принтер та сканер для виготовлення методичних матеріалів та дитячих робіт. Також під час занять педагогу стануть у нагоді цифровий фотоапарат, акустичні колонки, мікрофон. Комп'ютери об'єднують в локальну мережу, обладнують відповідними приводами та звуковими картами. Вся техніка повинна відповідати вимогам Державних санітарних правил і норм "Влаштування і обладнання кабінетів комп'ютерної техніки в навчальних закладах та режим праці учнів на персональних комп'ютерах". О.Гавриленко застерігає, купуючи комп'ютерну техніку, керівники навчально-виховних закладів повинні звернути увагу на наявність дозволу ("Гігієнічного висновку") МОЗ України на використання таких засобів інформатизації для навчання дітей. Так, згідно санітарно-гігієнічних норм, дитячі комп'ютерні столи, розміщуються на відстані 120 см один від одного та за 80 см – від опалювальної системи. Дитячі меблі підбираються з урахуванням росту дітей. Для дітей першої ростової групи (ріст: 100-115 см) висота стола (розрахованого на одну дитину) має дорівнювати 46 см, ширина повинна становити не менше 70 см, глибина – 60-80 см. Під столом повинно вистачити місця для вільної постави ніг. Ноги не повинні згинатися понад 90 градусів. Стілець обов'язково повинен мати спинку. Поверхня стільця має легко піддаватися дезінфекції [3].

Дитині має бути зручно за робочим столом. Руки, при роботі, повинні опиратися на стіл або на підлокітники крісла. Спина потрібно тримати прямою. Адже, організм дитини дошкільного віку ще не сформований: хребет, а також хрящі, що сполучають хребці, еластичні, зв'язки і м'язи

недостатньо міцні і при неправильному сидінні під час занять приймає нефізіологічні вигини, в результаті чого формується неправильна постава і викривлення хребта. Постійний нахил голови вперед, зведення плечей вперед спричиняє сутулість, округлення спини. Стійка сутулість, у свою чергу, викликає інші негативні зміни в організмі: грудна клітка стає пласкою, зменшується її об'єм, порушується нормальний розвиток органів грудної порожнини, з'являється недостатня амплітуда дихальних рухів, порушується легеневе дихання і кровообіг черевної порожнини.

Дитина, вдихаючи менше свіжого повітря, одержує недостатню кількість кисню, що призводить до порушення обміну речовин, а це відбивається на правильному функціонуванні всіх органів і тканин. У дитини розвивається недокрів'я, знижується апетит, вона стає млявою, швидше втомлюється. Відстань від очей дитини до екрана має бути від 50 до 80 см.

Дитина повинна сидіти за комп'ютером так, щоб лінія погляду (від ока до екрана) була перпендикулярна екрану і спрямована на його центральну частину. За одним комп'ютером неприпустимо одночасно займатися двом і більше дітям.

Для зменшення зорової напруги важливо, щоб природне світло падало з боку, а загальне – зверху. Штучне освітлення комп'ютерної зали має забезпечуватись системою загального освітлення люмінесцентними світильниками білого (ЛБ) чи теплого білого світла (ЛТБ), обрамлених спеціальним розсіюючим обладнанням.

Під час роботи дитини на комп'ютері загальне освітлення приміщення має наближуватися до рівня освітленості монітору. Освітленість поверхні стола і клавіатури може становити не менш 300 лк, а монітору – не більше 200 лк. Важливо щоб зображення на моніторі було чітким і контрастним, не мало відблисків стороннього світла (лампочки, сонця) і відображення поруч розташованих предметів, тому що це провокує постійні рухи дитини головою з метою роздивитися зображення на різних ділянках монітору.

Найкращим варіантом буде комп'ютерно-ігровий комплекс, який складається з комп'ютерної зали і зали релаксації, оскільки саме за цих умов будуть об'єктивно забезпечуватись санітарно-гігієнічні вимоги до використання ІКТ у роботі з дошкільниками.

Додаток Б

Вимоги до проведення корекційних занять з використанням комп'ютерних технологій [11]

Організація занять дітей з комп'ютером. Основи комп'ютерної грамотності та знайомства з навколишнім світом з допомогою комп'ютера входить до варіативної частини змісту дошкільної освіти. Основною формою організації роботи з комп'ютером є заняття, які проводяться 2 рази на тиждень тривалістю для дітей шостого року життя – 7 – 10 хвилин, сьомого року – 10-12 хвилин. Вони організовуються з невеликими підгрупами дітей, що забезпечує можливість персональної роботи дошкільників з комп'ютером та здійснення індивідуального і диференційованого підходів до коленого вихованця. Заняття будуються на основі бесід та практичних дій (спеціальних вправ, ігор дидактичного характеру з математичним, мовленнєвим, природничим, людинознавчим, образотворчим змістом та ін.) з чітким дотриманням встановлених санітарно-гігієнічних норм (витяг з методичного листа МОНУ "Організація та зміст навчально-виховного прогресу в дошкільних навчальних закладах" № 1/9-306 від 06.06.05р.).

В ході роботи з дітьми-дошкільниками використовується добірка навчальних та розвивальних комп'ютерних програм, яка встановлюється на всі машини. Діти працюють лише з цими програмами, інше програмне забезпечення не використовується.

О.Гавриленко рекомендує заняття з дітьми будувати на ігрових методах і прийомах. Це дозволить дітям у цікавій, доступній формі отримати знання, вирішити поставлені педагогом завдання. Вони організовуються у вигляді бесіди педагога (який має відповідну освіту) з дітьми. Спочатку йдуть заняття загального спрямування та практичної роботи на комп'ютері [3].

Для більш ефективного і міцного оволодіння дітьми знаннями, М.Степанова рекомендує програму з комп'ютерної грамотності будувати на основі поступового занурення дітей в навчальні теми, що забезпечує

вирішення основних груп завдань та сприяє розвитку розумових процесів. Це такі теми:

1. Дітям дається загальне поняття про комп'ютер та його значення в житті сучасної людини. В ході розмови педагог формує у дітей зацікавленість до технічного засобу, пояснює необхідність використання комп'ютера сучасною людиною, а в ході практичної частини навчає дитину використовувати ПК в своїй діяльності.

2. Дошкільникам даються елементарні знання про найголовніші правила безпеки під час роботи на комп'ютері, призначення та функції основних складових комп'ютера (миші, клавіатури, системного блоку, монітору, принтера та сканера). У дітей формуються уявлення про основні елементи робочого столу, про роботу операційної системи Windows використання вікна папки, уміння виконувати запропоновану послідовність дій з використанням клавіатури та миші.

3. Дітям розповідають про особливості, можливості, переваги та недоліки комп'ютерної техніки, елементарні уявлення щодо використання ПК в науці, техніці, охороні здоров'я, побуті, в повсякденному житті, формуються вміння користуватися клавіатурою, окремими клавішами і мишою.

4. З допомогою комп'ютера, використовуючи навчальні програми (зміст яких відповідає віковим психологічним можливостям і водночас забезпечує подальший розвиток дитини) формуються елементарні уявлення про основні способи спілкування, розмаїття рослинного і тваринного світу, пори року, про оточуючий світ і власне "Я", умовні позначення і таке інше.

Комп'ютерні заняття у дітей складаються з 3-х частин: підготовчої (вступної), основної та заключної.

У першій, підготовчій частині заняття відбувається введення дитини в сюжет заняття. В цій частині проводяться розвиваючі ігри, бесіди, конкурси, змагання, які мають на меті підготовку дитини до роботи з комп'ютером, допомагають їй впоратися з поставленим завданням, проводяться гімнастика

для очей та пальчикова гімнастика, а також гімнастика для підготовки зорового, моторного апарата до роботи з комп'ютером. Зазвичай ця частина заняття проводиться в залі релаксації. Наприклад, друге заняття (після першого ознайомлення з комп'ютером) педагог може розпочати з повторення матеріалу попереднього заняття методом запитань-відповідей: - Як називається зала, де розміщуються комп'ютери? - Що вміє робити комп'ютер? - З яких частин складається комп'ютер? Навіщо потрібні комп'ютери людям? та ін. Такі питання можуть бути з будь-якої іншої тематики, наприклад, з повторення або вивчення матеріалу з математики, мовленнєвого спілкування, художньої літератури, малювання, природи, народної творчості, правил дорожнього руху, сенсорики.

Після такої бесіди з дітьми, педагог пропонує дітям відпочити, щоб підготуватися до роботи з комп'ютером, проводить з ними фізкультурну хвилинку. Тривалість цієї частини заняття 10-15 хвилин.

Друга, основна частина заняття також триває 10-15 хвилин. Вона містить у собі новий матеріал щодо устрою комп'ютера та роботи з ним, закріплення нового матеріалу, самостійну роботу дітей з комп'ютером, індивідуальну роботу педагога з дітьми.

Ця частина заняття може бути продовженням підготовчої частини, її доповненням або заохоченням. При цьому слід зауважити, що класно-урочна система, фронтальні та змагальні методи тут неприпустимі. В цій частині заняття педагог намагається сформувати необхідні дитині навички в роботі з комп'ютером, зокрема з мишкою, клавіатурою, різноманітними меню.

Практики розробили декілька способів введення дитини в комп'ютерне навчання, а саме:

- пояснення дитині призначення кожної клавіші у відповідній послідовності, практична демонстрація функцій тієї або іншої клавіші, пояснення роботи з мишкою;

- при вивченні нових клавіш, необхідно орієнтуватися на існуючі у дитини навички роботи з комп'ютером;

- пропонувати дитині роль дослідника, експериментатора, надавати їй можливість самостійно вчиняти дії за допомогою нових клавіш та уточнювати пояснення функцій, які виконують дані клавіші [3].

Третя, заключна частина заняття, необхідна для зняття зорової напруги. Проводиться вона в залі релаксації. Саме в цій частині заняття педагог проводить з дітьми гімнастику для очей, комплекс вправ для профілактики зорової втоми, фізкультурні хвилинки, розслаблення під музику. В заключній частині підводиться підсумок заняття, де педагог має нагоду ще раз закріпити з дітьми новий матеріал, назви, які необхідно запам'ятати, з'ясувати що їм сподобалось, а що давалось важче. Тривалість цієї частини до 5 хвилин (3 хв. – гімнастика, 2 – підсумок).

Формування у дітей навичок роботи з комп'ютером – процес складний та гнучкий, адже можуть виникати проблеми, пов'язані із засвоєнням неправильних дій, із недоліками у роботі з клавіатурою, мишкою, програмами тощо, які потім буде важко скорегувати. З цією метою доцільно привертати увагу до правильно виконаних дій, заохочувати бажання повторити їх, радіти успіхам.

Доцільно надавати дітям право на вибір, самостійну поведінку та творчу ініціативу, підтримувати їхнє прагнення експериментувати. Важливо, щоб педагог, який організовує роботу дошкільнят на комп'ютері, ставився до нього як до пізнавального, навчального інструмента, а не іграшки. При цьому варто зазначити, що комп'ютерні ігри повинні доповнювати звичайні, збагачувати педагогічний процес новими методиками, спонукати дошкільнят до творчості. Слід зауважити, що навчання роботі на комп'ютері передбачає також знання старшими дошкільниками алфавіту, їх вміння читати.

Навчити взаємодії з комп'ютером дитину, яка не вміє читати, дуже важко та й доцільність такого намагання сумнівна. В ході спілкування з комп'ютером потрібно виховувати інтелектуальні, волеві та емоційні якості особистості, культивувати звичку до свідомої та сумлінної праці, вміння долати труднощі, переживати радість пізнання та досягнення успіху

Таким чином, використовуючи у роботі ІКТ, педагогам слід враховувати організаційні вимоги до проведення занять з використанням комп'ютера. Вони стосуються структури занять з комп'ютерної грамотності та особливостей організації вступної, основної й заключної частин комп'ютерного заняття.

Додаток В

Санітарно-гігієнічні вимоги до часу перебування дітей дошкільного віку за комп'ютером [5]

Враховуючи те, що комп'ютер є досить потужним засобом в організації розвитку, навчання та корекції дітей, необхідно пам'ятати, що його використання в освітньо-корекційних цілях у закладах дошкільної освіти вимагає дотримання вимог щодо організації як самих занять, так і всього режиму в цілому.

Основні вимоги до занять з основ комп'ютерної грамотності для старших дошкільників, розроблені Інститутом вікової фізіології а саме:

- заняття з комп'ютером в проводяться з дітьми старшими 5 років;
- максимальна одноразова тривалість роботи на комп'ютері складає:
 - для дітей броків I-II групи здоров'я – 15 хвилин на день;
 - для дітей III групи здоров'я – 10 хвилин на день;
 - для дітей 5 років I-II групи здоров'я – 10 хвилин на день;
 - для дітей 5 років III групи здоров'я – 7 хвилин на день;
 - для дітей 5 – 6 років, що відносяться до групи ризику по зору – відповідно 10 і 7 хвилин на день;
- заняття дітей з комп'ютером організовуються 2 рази на тиждень;
- максимальна кратність роботи впродовж тижня для дітей 5 і 6 років – 3 рази;
- дні тижня, в які можна працювати з комп'ютером: вівторок, середа, четвер – оптимальні, понеділок – можливо, п'ятниця – недопустимо;
- рекомендований час дня для занять: перша половина дня – оптимальний, друга половина дня – допустимо;
- місце роботи з комп'ютером в 30-хвилинному розвивальному занятті - середина заняття, між ввідною (підготовчою) і заключною частинами;
- стиль поведінки педагога: небажане емоційне збудження дітей;

- під час роботи дітей дошкільного віку обов'язковою є профілактика загальної втоми і зорової втоми: гімнастику для очей, тривалістю 1,5 – хвилині потрібно проводити зразу ж після роботи на комп'ютері;

- після кожного заняття приміщення провітрюється.

Додаток Г

**Конспект фронтального заняття з розвитку лексико-граматичної
сторони мовлення з використанням ІКТ**

Тема: Дикі тварини

Мета:

- **Навчальна:** активізація, уточнення та збагачення словникового запасу за темою: «Лісові тварини»; спонукання дітей до активного та виразного мовлення; виховання уваги до зверненого мовлення; прищеплювання навичок пояснювального мовлення; формування простих та поширених речень за допомогою запитань до малюнків; спонукати вживати у власному мовленні різні за метою висловлювання та інтонацією речення; поповнення словника прикметниками, прислівниками, дієсловами.

- **Виховна:** формування навичок співпраці, взаєморозуміння, доброзичливості, розвивати бажання та інтерес розповідати за власним бажанням; виховання творчої активності та вміння уважно слухати один одного.

- **Розвивальна:** розвиток артикуляційної моторики; координація мовлення з рухами творчого уявлення; мимічної мускулатури, мовленнєвого дихання; розвиток зорового та слухового сприйняття і уваги, тактильного сприйняття; розвиток логічного мислення.

- **Корекційна:** корекція мовлення, мислення, уваги, пам'яті.

Форма організації пізнавальної діяльності: фронтальна

Обладнання: презентація, мультимедійна дошка

ХІД РОБОТИ:

Командний	Змістовний
<p align="center">I. Організаційна частина.</p> <p><i>Привітання; Нервово-психологічна підготовка; Мотивація.</i></p>	<p>Вчитель-логопед: Доброго ранку!</p> <p>- Мої друзі, ви любите подорожувати? Діти, сьогодні нас чекає багато пригод, знайомства з новими героями. Але з початку нам потрібно відправиться в казковий ліс.</p> <p align="center"><i>Чи ви бажаєте малята, У дивний ліс помандрувати Ми зараз підемо туди, Щоб там цікаве знайти Отож, гайда до лісу пішки, Нехай крокують наші ніжки!</i></p> <p>Вчитель-логопед: А зараз закрийте очі і відкрийте:</p>

	<p>У казковому лісі ми опинилися. - Подивіться, як гарно в лісі, тихо співають птахи. Повітря чисте, вдихніть аромат казкового лісу.</p> <p style="text-align: right;"><i>Слайд 1</i></p>
<p>II. Основа частина. <i>Вивчення нових знань, застосування на практиці, узагальнення</i></p>	<p>Вчитель-логопед: Ой, Подивіться, хто там стоїть на стежці?</p> <p style="text-align: right;"><i>Слайд 2</i></p> <p><i>(Це зайчик!)</i></p> <p>- А що наш любить їсти зайчик?</p> <p><i>(Відповіді дітей)</i></p> <p>- Наш зайчик якийсь сумний. У нашого зайчика трапилась біда, він ніс кошик з овочами своїм діткам і розсипав їх. Подивіться скільки на галявині овочів лежить.</p> <p>Які овочі лежать на галявині?</p> <p style="text-align: right;"><i>Слайд 3</i></p> <p>Огірок, якого кольору? А помідор? А капуста? Подивіться, помідор якої форми? <i>(Відповіді дітей)</i></p> <p style="text-align: right;"><i>Слайд 4</i></p> <p>Давайте нашому Зайчикові допоможемо і зберемо в його кошик тільки моркву. <i>(Звучить ритмічна музика і діти дивляться як морква потрапляє у кошик).</i></p> <p style="text-align: right;"><i>Слайд 5</i></p> <p>- Молодці, ви справжні помічники! – Діти, давайте підемо далі, подивимося що нас чекає далі.</p> <p>З'являється Ведмідь.</p> <p>- Подивіться, це ж мишко. Який він великий, коричневий, який він м'який, з довгими кігтями. -А де у мишка вуха? А у діток? А очі? А ротик? А носик? <i>(Діти розглядають ведмедя)</i></p>

Слайд 6

-Дітки, а наш Ведмедик хоче щось сказати. Він просить, щоб ми з ним пограли.

Він пропонує пограти з ним у гру «Піжмурки», але не звичайні, а ведмежачі.

Коли він скаже оченята, ви закриваєте очі, коли він скаже носик, ви закриваєте носик, коли він скаже ротик, ви закриваєте ротик. Домовилися?

Вчитель-логопед: всі великі молодці, але нашому Мишкові ви так сподобалися, що він не хоче вас відпускати і пропонує з ним зіграти ще в одну гру.

- Ведмедик хоче розповісти свій улюблений вірш, а ми спробуємо запам'ятати і придумати руху.

В лісі тихо, всі поснули, (діти кладуть руки під щічки)

Шепчуть сосни: люлі-люлі...

Вліз ведмедик в теплу хату, (імітують великого ведмедя)

Смокче лапу волохату.

Та не спить малий, зітхає,

Хоче меду, та немає. (розводять руки в сторони)

- Діти, які ви всі молодці!

- Ну а тепер підемо далі.

- Дивіться, яка гарна білочка. Діти, який у неї пухнастий хвіст.

Якого вона кольору? А що вона любить їсти?

Слайд 7

Так, вірно! Ви такі молодці!

Діти щось ми довго в лісі, час до садочку повертатись.

	<p>- А тепер нам пора повертатися в дитячий садочок.</p> <p>По дорозі прямо ... їхали, На гірку ... в'їхали, З гірки ... з'їхали. Прямо ... поїхали, Через місток ... переїхали, В дитячий сад ... приїхали.</p> <p style="text-align: right;"><i>Слайд 8</i></p>
<p>III. Заклучна частина. <i>Заклучне слово; Рефлексія.</i></p>	<p>Питання до дітей:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Діти де ми з вами сьогодні подорожували? - Діти про що ми сьогодні говорили? - Кого ми зустріли в лісі? - Які тварини живуть в лісі? <p>Вчитель: А тепер, діти, я прошу обрати смайлик, який показує зараз ваші емоції</p> <p style="text-align: right;"><i>Слайд 9</i></p> <p><i>Всім дуже вдячна! ☺ До нових зустрічей!</i></p>

Додаток Д

Конспект індивідуального заняття з розвитку фонетико-фонетичної сторони мовлення з використанням ІКТ

Тема: Диференціація звуків [с-ч].

Мета: закріпити у дитини уміння розрізняти і правильно вимовляти звуки [с] і [ч] у словах, реченнях, скороговках.

Завдання:

корекційні: вдосконалення функцій мовленнєвої діяльності, корекція звуковимови.

освітні: активізація засвоєних слів та звуків, збагачення словникового запасу, розвиток пізнавальної діяльності.

розвивальні: розвиток артикуляційної моторики; розвиток фонематичного слуху, уваги, пам'яті.

виховні: виховання комунікативних форм спілкування, культури мовлення.

Обладнання: Презентація, альбом А. Я. Малярчук.

ХІД ЗАНЯТТЯ

I. Організаційна частина			
1.	Назва та опис завдання, гри	Мета проведення	Примітки
2.	<p>Привітання:</p> <p>Доброго дня, сонце привітне! Доброго дня, небо блакитне! Доброго дня, в небі пташки! Доброго дня, тобі і мені!</p> <p style="text-align: right;"><i>Слайд 1</i></p>	Позитивно налаштувати дитину на роботу.	
II. Основна частина			
1.	Назва та опис завдання, гри	Мета проведення	Примітки
2.	<p>Логопед: Тепер з тобою підготуємо наш ротик (зубки, язик) до заняття</p> <p style="text-align: center;"><i>Артикуляційна гімнастика.</i></p> <p style="text-align: center;">Вправа «Лопаточка»</p> <p>Широким я язик зроблю, на нижню губу покладу. Гарна вийшла і пласка</p>	Розвиток артикуляційної моторики	Вправа «Лопаточка»: <i>Широкий язик висунути, розслабити, покласти на нижню губу. Слідкувати,</i>

	<p>моя лопатка з язика. Жаль, така лопатка не скопає грядки. <i>Слайд 2</i></p> <p>Вправа «Млинці» А ми тісто замісили І вареничок зробили. <i>Слайд 3</i></p> <p>Вправа «Парканчик» Язик стрибнув, наче зайчик, Й заховався за парканчик. <i>Слайд 4</i></p> <p>Артикуляційна вправа «Чашечка» Чашку чарівну я можу зробити, з глини її не потрібно ліпити. Вгору широкий язик підіймаю, старанно в нього краї загинаю. Соком наповню її чи водою - чашка чарівна завжди зі мною. <i>Слайд 5</i></p>		<p><i>щоб язик не дрижав. Утримувати у такому положенні 10- 15 секунд.</i></p> <p>Вправа «Млинці»: <i>Усміхнутися, торкаючись язиком губ, промовляючи: «Пя-пя-пя- пя...»</i></p> <p>Вправа «Парканчик»: <i>Зімкнути верхні та нижні зуби, посміхнутися. Утримувати протягом 5-10 с.</i></p> <p>Вправа «Чашечка» <i>Рот широко відкрити. Широкий язик підняти вгору. Потягнутися до верхніх зубів, але не торкатися їх. Утримувати язик у такому положенні 10- 15 секунд.</i></p>
3.	<p>Звуки [с-ч] (почергова вимова). <i>Слайд 6</i></p>	Тренування правильної вимови звуків	

4.	<p>Перетворення складів, гра «Навпаки»: СА-СА-СА – ЧА-ЧА-ЧА, АЧ-АЧ-АЧ – АС-АС-АС; СО-СО-СО – , ОЧ-ОЧ-ОЧ – ; СУ-СУ-СУ – , УЧ-УЧ-УЧ – .</p> <p style="text-align: right;"><i>Слайд 7</i></p>	Тренування правильної вимови звуків	
5.	<p>Слова: <i>Частокіл, силач, сумочка, чистотіл, синичка, сурмач, суничка, собачка, санчата, лисичка, число, листочки.</i></p> <p style="text-align: right;"><i>Слайд 8,9</i></p>	Тренування правильної вимови звуків	Робота за альбомом А. Я. Малярчук
6.	<p>Гра «Запам'ятай, повтори».</p> <p><i>Ничка, ничка, ничка – росте суничка.</i> <i>Слайд 10</i></p> <p><i>Ачка, ачка, ачка – у Сані собачка.</i> <i>Слайд 11</i></p> <p><i>Чата, чата, чата – їдуть санчата.</i> <i>Слайд 12</i></p> <p><i>Исло, исло, исло – на табло число.</i> <i>Слайд 13</i></p> <p><i>Ичка, ичка, ичка – у норі лисичка.</i> <i>Слайд 14</i></p> <p><i>Очки, очки, очки – на дереві листочки.</i> <i>Слайд 15</i></p>	Диференціація звуків [с-ч] в скоромовках; корекція звуковимови	Повторювання скоромовок
7.	<p>Логoped: Давай трошки відпочинимо. Зробимо з тобою пальчикову гімнастику. Дивись уважно і повторюй</p>	Розвиток дрібних м'язів руки, мілкої моторики пальців рук	

	<p>зі мною.</p> <p><i>Пальчикова гімнастика</i></p> <p>Коза</p> <p>Я – коза рогата, Я – коза багата, Можу всіх перелякати, Якщо ріжки виставлять....</p> <p><i>Слайд 16, 17</i></p>		
8.	<p>Робота над оповіданням «Сніговий колобок»:</p> <p><i>Сніговий колобок</i></p> <p><i>Діти гуляли у дворі. Ліпили зі снігу бабу. А Олекса зліпив сніговий колобок. Знайшов вуглинки і поробив очі, знайшов прутики й зробив рот і ніс. Погралися діти, погуляли і пішли в дитячий садок. Шкода Олексі колобок надворі залишати, взяв його і поклав у кишеню. Прийшов у дитячий садок, повісив свою шубу у шафу, а в кишені шуби залишився сніговий колобок, побіг з дітьми до шафи, а там – калюжа. Подивився Олекса – немає колібка. У мокрій кишені лежать тільки дві вуглинки і два прутики. А колобок де?</i></p> <p><i>Слайд 18</i></p>	<p>Диференціація звуків [с-ч] в реченнях;</p>	<p>а) дати відповіді на запитання;</p> <p>б) назвати слова із звуками [с-ч];</p>
III. Заклучна частина (5 хв)			
1	Гра «Відгадай слово»:	Узагальнення, закріплення	Згадати про що говорили

<p><i>Сад –чад, квас –квач.</i></p> <p><i>Кала...,</i> <i>ква...,</i> <i>автобу...,</i> <i>обру...,</i> <i>клю...,</i> <i>ове...,</i> <i>м'я...,</i> <i>космо... .</i></p> <p style="text-align: right;"><i>Слайд 19</i></p> <p><i>Логопед: Молодець! Ти сьогодні добре попрацював! До зустрічі!</i></p> <p style="text-align: right;"><i>Слайд 20</i></p>		на занятті.
---	--	-------------

Слайд 1

Привітання

**Доброго ранку
Доброго ранку, сонце привітне!
Доброго ранку, небо блакитне!
Доброго ранку, у небі пташки!
Доброго ранку тобі і мені!**

*(Пальцями правої руки по черзі
„вітатися" з пальцями лівої руки,
торкаючись один до одного кінчиками).*

Слайд 2

Слайд 3

Слайд 4

Слайд 5

Слайд 6

Слайд 7

СА-СА-СА – ЧА-ЧА-ЧА,

АЧ-АЧ-АЧ – АС-АС-АС;

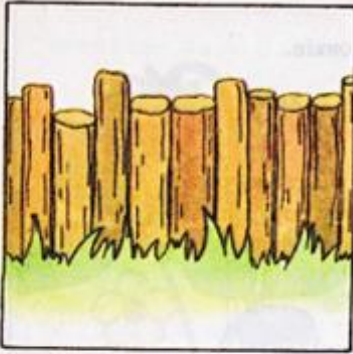
СО-СО-СО – ,

ОЧ-ОЧ-ОЧ – ;

СУ-СУ-СУ – ,

УЧ-УЧ-УЧ – .

Слайд 8

частокіл

силач

сумочка

чистотіл

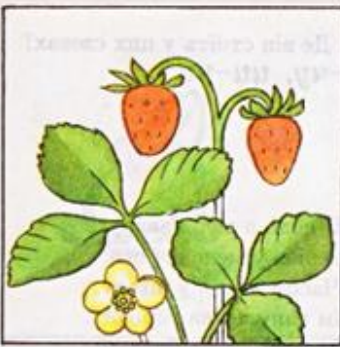

синичка

сурмач

Слайд 9

суничка

собачка

санчата

лисичка

число

листочки

Ничка, ничка, ничка – росте суничка.

Ачка, ачка, ачка – у Сані собачка.

Слайд 12

Чата, чата, чата – їдуть санчата.

Слайд 13

Исло, исло, исло – на табло число.

Слайд 14

Ичка, ичка, ичка – у норі лисичка.

Слайд 15

Очки, очки, очки – на дереві листочки.

Слайд 16

КОЗА

Я — коза рогата,
Я — коза багата,
Можу всіх перелякати,
Якщо різки виставлять.

*Другий і третій пальці виставлені
й похитуються, просуваючись уперед.*

ЧЕРЕПАХА

Ось черепаха луки дісталась,
 Стежкою разом з будинком повзла.
 Раптом маленька тваринка злякалась,
 Мить — і нема: то вона вже сховалась.

*Ліва долоня накриває тильний бік правої
 руки. Перебираючи пальцями, «черепаха пов-
 зе». На останньому рядку — «зупинилась»,
 пальці «сховались».*

БАРАБАН

Барабаню, барабаню,
 Барабаню цілий день.
 Барабанщик я завзятий,
 Знаю безліч я пісень.

*Напруженими пальцями обох рук
 барабанити по столу.*

Слайд 19

Слайд 20

